

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

Diplomová práce

**K problematice uličního názvosloví
v Českých Budějovicích**

Vypracovala: Bc. Magdaléna Šmejkalová

Vedoucí práce: PhDr. Milena Nosková, Ph.D.

České Budějovice, 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích 20.4. 2023

Podpis .....

Bc. Magdaléna Šmejkalová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce PhDr. Mileně Noskové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za cenné rady, které mi při zpracování dávala a za čas, který mi věnovala.

Abstrakt:

Diplomová práce se zabývá problematikou uličního názvosloví v části Českých Budějovic. Konkrétně se jedná o oblast Čtyři Dvory, sídliště Máj a Šumava a okolí Švábova Hrádku. V teoretické části je rozebráno studium místních jmen, tedy onomastika a toponomastika a dále urbanonymie. Ve své praktické části se práce zabývá podrobným rozbořem uličního názvosloví a je zde také zahrnut popis historického vývoje daných oblastí. Na základě literatury je zkoumána celková proměna názvů ulic. Cílem diplomové práce je poskytnout ucelený pohled na vývoj uličního názvosloví ve zkoumaných oblastech.

Abstarct:

This diploma thesis deals with the topic of street names in part of České Budějovice. Specifically, the area of Čtyři Dvory, sídliště Máj and Šumava and the surroundings of Švábův Hrádek. In the theoretical part, the study of local names is discussed, i.e. onomastics and toponomastics, as well as urbanonymy. In its practical part, the thesis deals with a detailed analysis of the street names, and a description of the historical development of the given areas is also included. The overall transformation of the street names is examined based on literature. The aim of this diploma thesis is to provide a comprehensive view of the development of street names in the researched areas.

Obsah

Úvod.....	8
Teoretická část.....	10
1 Onomastika.....	10
1.1 Dělení onomastiky.....	11
1.2 Historie onomastiky.....	12
2 Toponomastika.....	14
2.1 Dělení toponomastiky.....	15
3 Urbanonymie.....	17
3.1 Vývoj urbanonymie.....	17
3.2 Historické pojmenovávací motivy	19
3.3 Honorifikační motiv.....	19
4 O správném psaní místních jmen.....	22
4.1 Skloňování místních jmen.....	22
4.2 Pravidla pro psaní velkých písmen u místních jmen.....	24
Praktická část.....	25
5 Metodologie	25
6 Historie vybraných oblastí Českých Budějovic.....	27
6.1 Čtyři Dvory.....	27
6.2 Sídliště Šumava a Máj.....	28
6.3 Švábův Hrádek	29
7 Českobudějovické uliční názvosloví napříč historií.....	31
7.1 Motivace současných názvů ulic v Českých Budějovicích	33
8 Uliční názvosloví ve vybraných oblastech Českých Budějovic	35
8.1 Uliční názvosloví ve Čtyřech Dvorech.....	35
8.2 Nábřeží ve Čtyřech Dvorech	46
8.3 Zaniklé ulice.....	46

8.4	<i>Klasifikace ulic ve Čtyřech Dvorech</i>	47
8.5	<i>Uliční názvosloví na sídlišti Máj a Šumava</i>	49
8.6	<i>Zaniklá náměstí</i>	55
8.7	<i>Klasifikace ulic na sídlišti Máj a Šumava</i>	56
8.8	<i>Uliční názvosloví na Švabově Hrádku</i>	58
8.9	<i>Klasifikace ulic na Švabově Hrádku</i>	61
8.10	<i>Shrnutí grafů</i>	63
9	Abecední výčet ulic	65
	Závěr	67
	Použitá literatura	69
	<i>Seznam tištěné literatury</i>	69
	<i>Elektronické zdroje</i>	70
	<i>Příspěvky v časopisech</i>	71
	<i>Další materiály</i>	71
	Seznam příloh	72
	Přílohy	73

Úvod

Ve své diplomové práci se zabývám uličním názvoslovím ve vybraných oblastech Českých Budějovic. Jedná se o oblasti na levé straně řeky Vltavy, konkrétně Čtyři Dvory, sídliště Šumava, sídliště Máj a Švábův Hrádek.

Cílem práce je nejen výčet zdejších ulic, ale také nastínění jejich vývoje a motivace pojmenování. Každá z ulic má svou vlastní historii názvu a je zajímavé sledovat, jak se v průběhu let měnil a jak na něj působil politický vývoj v naší zemi. Toto téma jsem si vybrala hlavně proto, že ve Čtyřech Dvorech žiji a zajímalo mě, jaký původ pojmenování ulice mají a jaké důvody vedly k vybrání konkrétních názvů ulic.

Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Ve své teoretické části se práce opírá o odbornou literaturu. Zabývá se nejdříve onomastikou, což je studium vlastních jmen. Stručně je popsán předmět onomastiky, její dělení a také historický vývoj. Dále se práce zaměřuje na specifické odvětví onomastiky, tedy toponomastiku, která se zabývá studiem místních jmen zeměpisných. Také je zde nabídnuto dělení podle autorů, kteří se problematice věnují. Nejdůležitějším pojmem je v této práci uliční názvosloví, které spadá do oblasti urbanonymie. V kapitole je stručně popsán pojem urbanonymum a vývoj celé vědní disciplíny. Dále jsou zmíněny i historické pojmenovávací motivy, které byly vyčleněny během historického vývoje a užívají se k pojmenování ulic až do současnosti. Důraz je kladen také na honorifikační urbanonyma, jelikož se ve zkoumaných oblastech objevuje mnoho ulic, jejichž název je motivován jmény významných osobností. Poslední kapitola teoretické části práce se zabývá správným psaním místních jmen, konkrétně skloňováním místních jmen a pravidly pro psaní velkých písmen, protože se v tomto gramatickém jevu často chybí.

Praktická část je věnována jednotlivým oblastem, na které se práce zaměřuje. Nejprve je nabídnuta historie vybraných částí shrnující hlavní mezníky jejich vývoje. V další kapitole je popsána současná motivace uličního pojmenování v Českých Budějovicích, ze které následně vychází i klasifikace ulic, kterou jsem pro svou práci vytvořila.

Nejdůležitější publikací, která mi při zpracování ulic pomohla, je kniha od Daniela Kováře a Pavla Koblas *Ulicemi města Českých Budějovic: názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*. Kniha podává kompletní přehled ulic a je zde nejlépe popsán vznik a zejména přejmenování jednotlivých ulic. Úplný seznam ulic bylo možné dohledat na oficiálních stránkách města České Budějovice a cenné

informace o novějších ulicích mi poskytly zprávy ze zasedání Zastupitelstva města České Budějovice. Aby byly ulice opravdu aktuální, pracovala jsem také s portálem Mapy.cz.

Práce se vždy zaměřuje na jednu konkrétní část Českých Budějovic. Ulice jsou v těchto kapitolách řazeny abecedně. Nejprve je podán popis uličního názvosloví a dále i klasifikace, ze které je vždy vytvořen graf ukazující, jaká motivace pojmenování v oblasti převládá. Postupně se tedy práce věnuje oblasti Čtyři Dvory, dále sídlišti Máj a Šumava a poté Švábovu Hrádku. Na konci praktické části je vytvořen shrnující graf, který ukazuje, jaká motivace pojmenování ve všech třech oblastech dohromady převládá.

Teoretická část

1 Onomastika

Podle *Nového encyklopedického slovníku* (2016, str. 1240) je onomastika definována jako nauka o vlastních jménech, tj. onymech, propriích. Neexistuje jednotný názor na to, jak se onomastika přesně vymezuje, ani není jasný její postoj v soustavě společenských věd. U nás je onomastika brána za samostatnou disciplínu lingvistiky. Pojem onomastika je chápán jako nauka o vzniku a fungování propriální oblasti jazyka. Jde o nauku o propriálních pojmenovacích soustavách a o jejich působení na sféru společenskovědní, komunikační, časovou a místní, kde se propria využívají konkrétně.

Onyma a propria, jimiž se onomastika zabývá, leží v protikladu k apelativům, tzn. jménům obecným. Hlavním úkolem jmen vlastních je pojmenovávat objekty a díky tomu je individualizovat. Tím, že objekt dostane své vlastní jméno se odlišuje od ostatních. To navazuje na další úkol vlastních jmen a tím je objekt diferenciovat, tedy odlišit ho v rámci druhu (Šrámek, 1999, str. 11).

Vlastní jméno neoznačuje nic obecného, vždy pojmenovává nějakou konkrétní věc nebo jedince. Žádný jazyk ale neobsahuje takové množství slov, které by bylo možné použít pro pojmenování různých jednotlivin, jež jsou pro naši společnost klíčové. Proto jsou k tomuto účelu použita slova obecná, která pak fungují oproštěně od jejich původního významu. Například název města Ostrov už nemá nic společného s obecným pojmenováním ostrova, pouze další historické zkoumání je schopné zjistit motivaci takových pojmenování. Mnohá vlastní jména jsou používána opakovaně, ovšem stále jsou přiřazena jedné a určité jednotlivině (Čechová, 2000, str. 68).

Během 19. století byla onomastika jak v českých zemích, tak v Německu brána jako pomocná věda historická, kvůli využití nelingvistických metod při jejím výzkumu. Ve Švýcarsku a Nizozemsku se onomastika brala jako věda topografická, za sociologickou ji považovali ve Spojených státech amerických, za demografickou v Rusku a ve Francii dokonce panovalo i přesvědčení, že se jedná o vědu estetickou. Počátkem 80. let 20. století proběhla v časopisu *Zpravodaj Místopisné komise ČASV* diskuse o postavení onomastiky ve společenských vědách. S onomastikou spolupracuje řada lingvistů, ale i osobností z jiných oborů, jako jsou například historici, archiváři, geografové aj. I tak je nauka o vlastních jménech v českém prostředí brána jako relativně samostatná vědní disciplína (Čmejrková, 2012, str. 495).

Výzkumy z české onomastiky mají ve světě vysoké ohlasy. Obor obohatily například o mezinárodně uznávanou teorii malých typů a vztahu jmen a osídlení, o pruhovou metodu analýzy nebo o klasifikační principy místních a pomístních jmen. Česká onomastika má jako jediná v Evropě zpracovaná všechna česká místní jména ve slovnících. O to se zasloužili hlavně Antonín Profous, Vladimír Šmilauer a Rudolf Šrámek (Knappová, 2011, cit. [1.12. 2022]).

1.1 Dělení onomastiky

Nový encyklopedický slovník češtiny (2016, str. 1240) rozděluje onomastiku podle tříd a podtříd vlastních jmen. Nejprve uvádí nauku o **bionymech**, která se dále dělí na nauku o antroponymech (vlastní jména osobní), zoonymech (vlastní jména zvířat) a fytonymech (vlastní jména rostlin). Další třídou je nauka o **abionymech**, která zahrnuje toponomastiku, oikonomastiku (vlastní jména místní) a anoikomastiku (vlastní jména pomístní).

Vladimír Šmilauer (1963, str. 6) se nejprve zabývá dělením vlastních jmen, která dělí následovně:

- 1) **Živé bytosti**: sem zahrnuje osoby, zvířata, národy, kmeny, obyvatele i pohádkové bytosti apod.
- 2) **Neživé věci**: sem patří nebeská tělesa a souhvězdí, zeměpisné jevy, lidské výtvořiny, státní instituce apod.

Dále rozděluje onomastiku na dvě hlavní větve. První z nich je **antroponomastika**, tedy nauka o vlastních jménech lidských a druhou **toponomastika**, tedy nauka o vlastních jménech zeměpisných, geografických, kam patří i názvosloví ulic, kterým se ve své práci zabývám.

Podle Rudolfa Šrámka (1999, str. 16) se onomastika dělí na druhové povahy onymických objektů, které tvoří tři plány:

- a) Plán **geonymický**, zahrnující toponyma, tj. zeměpisná vlastní jména a kosmonyma, tj. jména nebeských těles.
- b) Plán **bionymický**, zahrnující antroponyma, tj. vlastní jména osobní a zoonyma, tj. jména zvířat.
- c) Plán **chrématonymický**, do kterého spadají vlastní jména pro objekty, jevy a vztahy vznikající lidským přičiněním.

1.2 Historie onomastiky

Onomastika se v českých zemích utvářela na přelomu 18. a 19. století jako pomocná historická věda. Postupem času se vytvořily dvě základní větve, historická a filologická, tj. lingvistická. V 19. století se při výzkumech více apeluje na lingvistickou a etymologickou analýzu, tím pádem se historická onomastika dostává spíše do jazykovědy (Nový encyklopedický slovník češtiny, 2016, str. 1240).

V rámci lingvistiky se onomastika osamostatnila ve 20. století. Její možné počátky ale můžeme hledat už v pravěku, kdy vznikala potřeba pojmenovávat sídliště, vodstvo nebo hory. Bez tohoto historického období by se dnešní onomastika vyvinula jen stěží (Pleskalová, 2007, str. 377).

K prvním historickým dokladům o české onomastice, které spatřujeme ve 12. století, přispěl kronikář Kosmas. Ve své knize podává výklad ke vzniku jména hradu Podivín a také správné výklady až na 700 vlastních jmen. Dále se propria vyskytují také v administrativních pramenech, které zaznamenávají množství majetku, ve smlouvách, v listinách, v kodexech apod. Města ve 14. století zapisují seznamy se jmény ulic a čtvrtí a také národnostní složení obyvatel (Pleskalová, 2007, str. 378-379).

Zásadní zlom v české onomastice přináší v 16. století dílo *Knížka slov českých vyložených, odkud svůj počátek mají, totiž jaký jest jejich rozum* od Matouše Benešovského Philonoma. Autorovi se podařilo vytvořit úplně nový typ slovníku tím, že propojil apelativa s proprii a vyzdvihl tak počestování německých a křesťanských jmen. V tomto období také vznikl první samostatný onomastický slovník, jehož autorem je Václav Lebeda z Bedršdorfu. (Pleskalová, 2007, str. 381-382).

Hlavní osobností české onomastiky je František Palacký. Výrazně se věnoval toponymii, kterou podrobně popsat a ustálil. Tento popis byl velice důležitý, protože české názvosloví se dostalo na úroveň toho německého (Pleskalová, 2007, str. 386). Není divu, že se studium vlastních jmen rozvíjí nejvíce v době národního obrození, kdy v českých zemích vzrůstá zájem o český jazyk a o naši historii celkově. Užívání českých vlastních jmen je projevem patriotismu. Významným badatelem a historikem této doby je dále Vincent Brandl, který vydal dílo *Rozpravy o jménech topických*. Jednou z nejdůležitějších myšlenek tohoto díla je fakt, že vlastní jména se v průběhu času měnila podle toho, jak naši zemi osidlovaly jednotlivé národy. Autor se zabýval také přejímáním cizích slov z německého do českého jazyka a naopak (Harvalík, 2004, str. 18-19).

Z počátku byl zájem o studium toponym veliký hlavně kvůli jejich využití ve studiu historického osídlení českých zemí. Závěry z toponomastických výzkumů byly ale místy mylné a nesprávné, proto byly často kritizovány. Průlom v této problematice přineslo v 60. letech 20. století dílo Vladimíra Šmilauera *Osídlení Čech ve světle místních jmen*. Informace pro svou knihu čerpal ze slovníku Antonína Profouse a jeho práce se zakládala na tzv. metodě malých typů (Harvalík, 2004, str. 19-20). Dílo ovlivnilo veškeré další toponomastické zkoumání, například práci Ivana Lutterera *Vývoj místních jmen a osídlení v povodí Orlic* a dále inspirovala také Rudolfa Šrámka při psaní knihy *Vývoj místních jmen a na severovýchodní Moravě a ve Slezku* (Pleskalová, 2007, str. 407).

Ve 20. letech se studium onomastiky přesunulo i na vysoké školy v rámci studia bohemistiky. Na pražské Filozofické fakultě přednášel Vladimír Šmilauer už před vypuknutím druhé světové války a v roce 1948 se pustil do přednášek nesoucí název „Úvod do toponomastiky“. Na tyto přednášky navazují i dnešní vysokoškolští pedagogové, kteří vykládají známé, ověřené informace a zároveň náplň látky aktualizují (Harvalík, 2004, str. 23-24).

2 Toponomastika

Vladimír Šmilauer (1963, str. 7-9) ve své knize *Úvod do toponomastiky* definuje toponomastiku jako nauku o místních jménech zeměpisných. Toponomastika se zabývá dvěma aspekty, filologickým a historickým. Zeměpisná jména totiž nejde zkoumat pouze jazykově. Z hlediska historie je nutné znát ty, kteří jméno danému objektu dávají a kteří ho užívají. Stejně jako nemůžeme opomenout historickou stránku, nelze zapomínat ani na stránku jazykovou. Z toho vyplývá, že při studiu toponomastiky jde jazyková i historická stránka ruku v ruce.

Nový encyklopedický slovník (2016, str. 491) definuje toponymum, hlavní předmět zkoumání toponomastiky, jako vlastní jméno pozemkového objektu, který leží v krajině a je znázorněn v mapách. V širším slova smyslu se toponomastika zabývá i mimozemskými objekty, tj. kosmonymy. Toponyma spadají pod nauku o aibinymech, tj. vlastní jména neživých předmětů. V rámci slovních druhů zastupují toponyma substantiva, i když často svou formou zastupují adjektiva (např. pole zvané Dlouhé), číslovky (pozemky Trojí) nebo nabývají podoby víceslovných pojmenování (Velká obecní pastva). Toponyma mají za úkol pojmenovat daný objekt a tím ho odlišit od těch ostatních. V naší společnosti panuje potřeba pojmenovávat a rozlišovat živé i neživé objekty a dosud neexistuje žádné etnikum, které by tuto potřebu zapřelo. Všichni ve společnosti tudíž používají vlastní jména, k pojmenování objektů.

Toponymum nelze považovat jen za shluk hlásek, který se vyvinul v pojmenování daného zeměpisného objektu. Toto zeměpisné jméno s objektem splyne v jedno a odráží v něm jeho originalitu, příčinu vzniku, případně i osobu, která daný objekt pojmenovala (Šmilauer, 1963, str. 10).

Toponomastika není věda samostatná, k jejímu užívání je potřeba ji propojit s jinými vědami: archeologií, zeměpisem, historií, etnografií, aj. V těchto vědách pak toponomastika stále pokračuje a rozšiřuje se. Studium českých jmen zeměpisných není možné zpracovat pouze při znalosti bohemistiky. Pokud se na zeměpisná pojmenování v Čechách podíváme z historického hlediska, je jasné, že nám zde utkvěla mnohá pojmenování německého původu. Badatel tedy k tomuto studiu musí přistupovat i se znalostí německého jazyka, dále i se znalostí jihoslovanské a západoslovanské kultury (Šmilauer, 1963, str. 10-11).

2.1 Dělení toponomastiky

Šmilauer (1963, str. 8) ve své knize rozřazuje zeměpisná jména na tři hlavní skupiny:

1. **Chronyma**, sem řadíme názvy světadílů, oblastí, států, zemí, krajin, krajů, okresů aj. Jedná se o správní jednotky.
2. **Jména místní**, tedy **toponyma**, sem patří jména lidských sídlišť a jejich částí obcí, osad, místních částí (samot, mlýnů, hájoven, cihelen apod.), význačných staveb (hradů, zámků, lékáren a hostinců), dále jednotlivých domů, ulic, náměstí, nábřeží, mostů, sadů apod. Výčet a souhrn toponymů z dané oblasti nazýváme toponymií (např. toponymie Slezska).
3. **Jména pomístní**, do této skupiny patří:
  - 3.1. *Jména vod*, tedy hydronyma, tj. moří, jezer, rybníků, bažin, studánek, pramenů, potoků, řek, průplavů, peřejí, vírů a brodů;
  - 3.2. *Jména tvarů členitosti povrchu zemského*, tedy oronyma, tj. orografických celků, horských skupin, vrchovin, hor, pohoří, vrcholových tvarů (kupy, hřbety, sedla), úbočích a údolních tvarů, rovin, nížin, ostrovů a poloostrovů;
  - 3.3. *Jména pozemků*, tj. parcel, pozemkových tratí, zemědělských honů, pastvin, polesí, lesních oddělení, obor;
  - 3.4. *Jména drobných přírodních útvarů*, tj. skal a jeskyň;
  - 3.5. *Jména jednotlivých předmětů*, jako jsou stromy památkově cenné nebo jiné důležité orientační body (Semtínská lípa), boží muka, kapličky, pomníky, mohyly apod.
  - 3.6. *Jména komunikací*, tj. cest (Zlatá stezka), železnic (Pacifická dráha), přístavů apod.

Další pohled na dělení toponomastiky nabízí ve své knize Rudolf Šrámek (1999, str. 163). Toponyma a kosmonyma řadí pod geonyma, tedy vlastní jména onymických celků, která leží v krajině a jsou vyznačená v mapách. Toponyma rozděluje takto:

1. **Oikonyma**, tj. vlastní jména pro osídlené objekty. Patří sem domy, sídliště, vsi, města a jejich části, hrady, zámky, mlýny apod.
2. **Anoikonyma**, tj. vlastní jména pro neosídlené objekty.
  - 2.1. *Hydronyma*, vlastní jména pramenů, potoků, řek, jezer, rybníků, vodních nádrží, moří, oceánů, vodopádů apod.;

- 2.2. *Oronyma*, vlastní jména pro vertikální členění zemského povrchu, tj. kopce, hory, skály, vrcholy, průsmyky, jeskyně apod.;
- 2.3. *Agronyma*, vlastní jména ekonomicky užívaných ploch, tj. pole, lány, louky, lesy, pastviny, vinice apod.;
- 2.4. *Hodonyma*, vlastní jména komunikačních spojů, tj. stezky, cesty, silnice, poutní cesty apod. a dále vlastní jména pro zařízení spojená s cestami, tj. mosty, lávky, železnice, letiště, přístavy apod.;
- 2.5. *Choronyma*, vlastní jména částí zemského povrchu, která vznikla buď přirozeně, tj. pouště, regiony, světadíly nebo lidskou činností, tj. země, státy, kraje, okresy apod.

Dělení toponomastiky se věnuje také Libuše Olivová-Nezbedová ve své knize *Pomístní jména v Čechách* (1995, str. 15-16), dělení vypadá následovně:

1. Hydronyma
2. Oronyma
3. Pozemková jména
4. Hodonyma
5. Vlastní jména jiných neživých přírodních objektů a jevů a člověkem vytvořených objektů, které nejsou určeny k obývání a jsou v krajině pevně fixovány

3 Urbanonymie

Urbanonymum je soubor uličních jmen, případně veškerých vlastních názvů objektů příznačných pro městský prostor (David a Mácha, 2014, str. 45). *Nový encyklopedický slovník* (2016, str. 1928) definuje urbanonymum jako vlastní jméno místní, které značí objekty vyskytující se na katastru města. Nejvýznamnějšími zástupci urbanonym jsou vlastní jména ulic, náměstí a veřejných prostranství. V onomastice nepanuje jednotný názor na přesnou definici urbanonym. Je tomu hlavně proto, že existuje velké množství pojmenovaných objektů a tím pádem se urbanonyma prolínají všemi základními třídami propriet.

Nejčastěji panuje přesvědčení, že urbanonyma jsou vlastní jména sídelních i nesídelních objektů, které leží na katastru města. Podrobně jsou děleny takto:

- a) Městské obvody, čtvrtě, urbanistické obvody, sídliště;
- b) Náměstí, ulice, parky a jiná veřejná prostranství;
- c) Mosty, podchody, památníky, sochy, fontány;
- d) Divadla, kina, muzea, sportovní haly a stadiony, hotely, restaurace, kostely, kaple, nemocnice, lázeňské pavilony apod.;
- e) Významné místnosti a sály;
- f) Tratě, stanice a zastávky, letiště.

K urbanonymům se nezařazují hydronyma (Malše), oronyma (Lysá hora), pokud nepojmenovávají specifický objekt, který bychom našli ve městě.

3.1 Vývoj urbanonymie

Vývoj urbanonym se pojí hlavně s utvářením městského prostoru. Názvy ulic, bran nebo bašt tehdejšího středověkého města byly vytvářeny především podle polohy, směru nebo charakteru daných objektů (Prašná brána, Horní), dále podle národnosti nebo profese, kterou vykonával obyvatel objektu (Pekařská, Řeznická) nebo podle významnějších objektů, které se nacházely v blízkosti (Svatoštěpánská). Objevovaly se také názvy ironické, které označovaly ulice nevalné pověsti, často ležící u hradeb (Růžová, Zlatá). První urbanonyma byla svým charakterem podobná anoikonymům a podoba středověkého urbanonyma se většinou neřídila žádnými přesnými pravidly, jejich formy byly rozličné a bylo také zvykem, že k jednomu objektu patřilo více názvů (Nový encyklopedický slovník, 2016, str. 1928-1929).

Později ale docházelo k tomu, že ulice byly pojmenovávány rozdílně, a to hlavně kvůli odlišení od ulic ostatních. Tím, že každá ulice měla své vlastní jméno, byla orientace uvnitř města daleko jednodušší. Podle Harvalíka (2004, str. 29) byly názvy motivované i tvarem ulice (Krátká, Široká), směřováním k jinému městu (Pražská, Plzeňská), výskytem církevních staveb v ulici nebo v její bezprostřední blízkosti (Klášteří), národností obyvatel, kteří danou ulici obývali (Německá) a v ojedinělých případech také jménem majitele určitého objektu ležícího v ulici (Kaprova ulice v Praze).

V 19. století se u urbanonym objevuje nová motivace pojmenování, jedná se o honorifikaci, tj. pojmenování po jménu známé osobnosti. Tato motivace pojmenování se objevuje hlavně v souvislosti s rozvojem politického života. Díky ní se rozšířily možnosti pojmenování u rozrůstajících se měst (Nový encyklopedický slovník, 2016, str. 1929).

Velká část honorifikačních jmen byla odrazem režimu, který v zemi v daném období panoval. Když pak došlo k převratu a k celkovým společenským změnám, byla tato pojmenování vnímána jako nevhodná a bylo společností dožadováno přejmenování daných ulic. Tím se uliční názvosloví zdálo nestabilní, což vylučuje jeho základní funkci, kterou je jednoznačná orientace. První změnu v názvech ulic přinesl rok 1918, tedy rozpad Rakouska-Uherska, kdy odezněla potřeba mít ulice pojmenované po císařství, které se na našem území rozpínalo. V roce 1938 zde byla snaha odstranit vše, co připomínalo demokratickou první republiku a její představitele (Masarykovo nábřeží) a naopak bylo na místě vyzvednout vládce třetí říše (Adolf Hitler Platz). Na konci druhé světové války byly tyto názvy ulic a náměstí nahrazeny jinými názvy. Po nástupu komunismu v roce 1948 byly zaznamenány stejné snahy jako na začátku druhé světové války. Tedy odstranit vše, co připomínalo osobu Masaryka a celkově jména první republiky a nahradit je jmény komunistických straníků a politiků (Gottwaldovo náměstí, Stalinova třída). Posledním významným rokem, ve kterém došlo k výrazným změnám v uličním názvosloví, byl rok 1989. Vytratila se jména, které korelovala s komunistickým režimem a typické pro toto období byl návrat prvorepublikových tradic, to znamená obnovení předválečného pojmenování ulic (1. republika – Štefánikova, po válce – Urxova, nyní opět Štefánikova) (Harvalík, 2004, str. 30-32).

3.2 Historické pojmenovávací motivy

Libuše Olivová–Nezbedová (1997, str. 66-67) se ve svém článku *Jména ulic, náměstí, nábřeží a sadů na katastru města Chocně v minulosti a současnosti*, který je obsažen v časopise *Acta onomastika 38* zabývá pojmenováním ulic v průběhu historického vývoje a říká, že se zde prosadilo 10 pojmenovávacích motivů.

Název byl získán podle:

1. sousedního nebo vzdáleného sídliště, ke kterému ulice vedla (Běstovská);
2. vlastnosti ulice, podle polohy (Horní), tvaru (Úzká), jakosti (V Kamenní);
3. funkce ulice (Spojovací);
4. objektu, který se nacházel na území obce a ke kterému nebo kolem kterého ulice vedla (Nad Tunelem);
5. prvotního pomístního jména daného místa, na kterém byla ulice vybudována (Na Křepčích);
6. osobního jména jednotlivce, například kulturního nebo politického představitele českého národa (Palackého), významného rodáka z dané oblasti (Antonína Barcala), osoby, jakkoliv spjaté s danou oblastí (Budivojova), osoby ze zahraničí důležité pro danou oblast (F.A. Garstnera);
7. skupiny lidí stejného etnika (Židovská ulička)
8. historické události (Vítězného února 1948)
9. pojmů, které jsou spjaty s historickou událostí (Revoluční)
10. názvu instituce nebo organizace (třída Čsl. Armády)

3.3 Honorifikační motiv

Nový encyklopedický slovník (2016, str. 640) obsahuje pojem honorifikační toponymum. Říká, že se jedná o vlastní jméno zeměpisné, které pojmenovává dané místo na počest určité osoby, skupiny osob, organizace, hnutí, popřípadě významné události. Význačnými představiteli honorifikačních toponym jsou právě urbanonyma (náměstí Přemysla Otakara II., ulice Československých legií, třída 28. října atd.).

Rozmach honorifikačních motivů vznikl ve spojení s rozvojem politického života a stranických soubojů měst. V rozrůstajících se městech bylo stále těžší najít nové pojmenování ulic, tudíž se hledala nová alternativa, jak ulice pojmenovat. Inspirace byla nalezena ve jménech slavných osob. Masivní užívání honorifikačních jmen v urbanonymii přinesla až moderní doba a nové politické smýšlení. Využití

honorifikace je dáno i důležitými politickými změnami, které v naší zemi probíhaly. Jedná se o roky 1918, tedy konec 1. světové války, 1938 a 1945, období 2. světové války, 1948, nástup komunistického režimu, 1968, období Pražského jara a 1989, Sametová revoluce a přechod k demokratické společnosti. Všechna tato data jsou spjata s významnými událostmi, které zahýbaly celkovým společenským děním (David, 2011, str. 175).

V 19. století a v první polovině 20. století bylo vcelku běžné pojmenovávat ulice po žijících osobnostech. Zakázány byly názvy po lidech, kteří se negativně vyjadřovali směrem k Československé republice. Po kritice stalinského kultu osobnosti bylo zákonem úplně zakázáno pojmenovávat objekty po žijících osobnostech a tato zásada je, až na menší výjimky, dodnes dodržována. Není ale ani zvykem pojmenovat ulici bezprostředně po úmrtí dané osobnosti. S užitím jména pro účely urbanonymie by se mělo počkat minimálně 20 let od úmrtí jedince. Během těchto let teprve vyjde na povrch, zda je jméno pro nás i další generace něčím výjimečné a zda je uvážlivé použít toto jméno pro pojmenování ulice (David a Mácha, 2014, str. 49).

V letech 1989-1991 zde panovala velká snaha o přejmenování některých ulic. Hlavním důvodem bylo odstranit pojmenování vztahující se k minulému režimu. Jednalo se hlavně o osobnosti a události související s komunismem a socialismem, např. Klement Gottwald, Rudá armáda atd. Uliční názvosloví bylo nahrazeno pojmy a osobnostmi z dob před komunistickým převratem. U nás to byla hlavně jména prezidentů Tomáše Garrigue Masaryka, Edvarda Beneše nebo básníka Jaroslava Seiferta. Nová pojmenování, která měla inspiraci v osobnostech, bylo celkem 45 % (David, 2011, str. 167).

Honorifikace nachází uplatnění zejména v názvech ulic a náměstí v centrech měst. Protože je tato část města velice důležitá, používají se zde ideologicky zabarvená honorifikační urbanonyma, která jsou ale také častokrát nahrazována a odstraňována. Taková situace už nepanuje na okrajích měst. Zde se honorifikační, ideově zabarvené uliční názvosloví, drží mnohem déle, zejména protože místní obyvatelé mnohdy nezkoumají motivaci onoho pojmenování. Jako příklad autor uvádí Ostravu, kdy po roce 1989 z centra města vymizela jména představitelů socialismu, nicméně na okrajových sídlištích stále najdeme známky komunistického režimu, například jména hrdinů stalingradské bitvy (Žoluděvova) (David, 2011, str. 168).

Specifickou skupinu honorifikačních názvů tvoří pojmenování po nereálných osobnostech. Jedná se o literární postavy nebo fantastické bytosti. Příkladem může být ulice Babiččina, nebo Jára Cimrmana atd. (David a Mácha, 2014, str. 50).

Ze statistik vyplývá, že v honorifikačním motivu mají největší zastání jména osobností. Mezi nimi najdeme představitele české kultury 19. století, jedná se především o spisovatele, hudební skladatele nebo malíře. Dále pak názvy ideologicky zabarvené. Pojmenování ulice získávají podle významné události s jejich daty, inspirace byla získána i v zeměpisných názvech a také v názvech měst a států. V uličním názvosloví se užívají jména připomínající národní obrození, např. Dobrovského, Jungmannova, a názvy vyzdvihující velikány české kultury a politiky 19. století, např. Svatoplukova, Pujmanové, Vrchlického. Toto uliční názvosloví, až na výjimky, totiž nebylo terčem žádného politického režimu během 20. století. (David, 2011, str. 179-180).

4 O správném psaní místních jmen

Alena Polívková (2007, str. 15) se ve své publikaci *Naše místní jména a jak jich užívat* zabývá potřebou, kterou cítí každý uživatel jazyka ve vztahu k užívání místních jmen. To znamená, aby byla jednoznačná a také to, aby fungovala bez obtíží a bylo snadné se v nich vyznat. Jazyková stránka místních jmen by nás neměla přivádět do rozpaků, což se často, kvůli rozličným názorům na jejich pravopis, stává. Jedním z hlavních úkolů jazykovědy je snažit těmto potřebám vyhovět, i když to nikdy nebude zcela úplně možné.

V dřívějších dobách nebylo běžné, aby byli lidé seznámeni s větším množstvím pomístních jmen. Informovanost o jiném území než o tom, na kterém daný člověk bydlel, byla téměř nulová. V současné době ale tato povědomost výrazně stoupá, a to hlavně díky školnímu vzdělávání nebo přístupu k internetu. Tyto znalosti se tedy stávají společnými a každý člen naší společnosti má možnost, alespoň potenciálně, setkat se s kompletní zásobou místních jmen. Naše slovní zásoba je v oblasti místních jmen vesměs celonárodní, což dopadá i na sféru jazykové činnosti, tedy na kodifikaci českého jazyka. Kodifikací se rozumí zásady způsobu psaní, vyslovování a skloňování těchto jmen (Polívková, 2007, str. 16).

Místní jména se vždy vztahovala k určitému místu. Nebylo ale pravidlem, aby se na těchto místech vždy hovořilo spisovně, ale užívaly se zde další tvary našeho jazyka, nářečí nebo obecná čeština. Jméno užívané v jedné oblasti se v té druhé mohlo užívat v odlišné podobě (např. Újezd – Hójezd). Jména se mnohdy lišila ve skloňování, jmenném rodu, mluvnickém čísle nebo ve způsobu tvoření odvozenin. Vyřešením tohoto problému se jazykověda zabývala už od dob první republiky. Výskyt místních podob jmen nechtěl ale nikdo potlačovat nebo je zakazovat. Podoba jména se ale musela ustálit pro potřeby spisovného jazyka. Bez větších obtíží byla vyřešena otázka v rovině výslovnosti a pravopisu – za spisovné byly považovány ty názvy, které byly přeřazeny na společného jmenovatele, kterým byla soustava spisovného jazyka (např. jen Újezd). Tato změna byla prakticky bez výjimek provedena na Moravě a ve Slezsku, s menším důrazem pak v Čechách (Polívková, 2007, str. 16-17).

4.1 Skloňování místních jmen

V českém jazyce je mnohdy obtížné některá místní jména správně skloňovat, jelikož čeština je jazyk flektivní, tzn. určité druhy slov se ohýbají. Ve flektivních jazycích se

slova skládají ze dvou částí. První z nich je základ slova, který se víceméně nemění a druhou částí je koncovka, která je proměnlivá a charakterizuje slovo z formálního hlediska. Místní jména se v českém jazyce řadí k podstatným jménům, tudíž je musíme skloňovat. Skloňujeme je podle vzoru, který stanovíme podle zakončení v 1. pádě (např. Bechyně – růže, Choceň – píseň). Takové skloňování místních jmen ale není v některých případech zcela pravidelné. S problémem se můžeme setkat například u skloňování jmen mužského rodu zakončených na *-u*, *-a*. Koncovku *-u* mají v 2. pádě především místní jména, u kterých je zřejmé, že vznikla z jmen obecných (Písek, Brod, Hrádek atd.). Koncovku *-a* mívají v 2. pádě jména zakončená na *-ov* (Benešov, Chomutov atd.) a dále na *-ín/-ýn* (Děčín, Hostýn atd.). U mnohých jmen narazíme na možnost obou koncovek. Koncovku *-a* používají lidé, kteří v dané oblasti nebo jejím okolí žijí, naopak koncovka *-u* je běžná pro lidi, kteří místní zvyklost neznají (Polívková, 2007, str. 18-19).

Další zvláštností ve skloňování místních jmen můžeme nalézt u jmen takových, která končí v 1. pádě na *-c*, *-č*, *-j*, *-ň*, *-ř*, *-š*, *-t'*, *-ž*, *-l*, *-v*, *-z*. Takto zakončená jména mohou totiž patřit jak k mužskému, tak k ženskému rodu. Jména typu Příbram, Soběslav nebo Chotěboř patřila původně k rodu mužskému a mužský rod se u jmen tohoto charakteru držel až do 16. století. U velké části jmen ale později proběhl gramatický přechod, tzn. z mužského rodu na ženský. Stalo se tomu tak hlavně v Čechách. Na Moravě a ve Slezsku si některá místní jména ponechala svůj původní mužský rod (Polívková, 2007, str. 20-21).

Dalším zajímavým problémem je singulárovost či plurálovost místních jmen zakončených na *-ice* (např. Budějovice). Rozhodnout, zde je jméno v jednotném či množném čísle je snadnější pro toho, kdo v blízkosti daných obcí bydlí a používání jména zná z vlastní praxe. Zjednodušeně ale můžeme říci, že jména zakončená na *-ice* jsou zpravidla v plurálu, až na ty, která se ustálila jako singulárová. Jedná se nejčastěji o jména míst, která získala název podle vlastnosti půdy, okolí, porostu apod. (Bystřice – původně bystrá řeka, Lipnice – podle porostu). Pomnožná jména zakončená na *-ice* byla dříve rodu mužského, v současné době se řadí ke jménům rodu ženského (Polívková, 2007, str. 26-27).

4.2 Pravidla pro psaní velkých písmen u místních jmen

Dále jsem se rozhodla věnovat i pravopisu velkých písmen, jelikož se v nich i v dnešní době ve velkém chybuje. Psaní velkých písmen dělá problém nejen dětem ve škole, ale i dospělým, kteří se často určenými pravidly neřídí a píšou velká písmena v názvech místních jmen bez rozmyslu.

Dle *Pravidel českého pravopisu* (2008, str. 63) se velká písmena u vlastních jmen píšou v případě, že jsou pro společnost opravdu důležitá. Užití velkého písmena současně také vyjadřuje významnost daného jevu (Pražský hrad). V dnešní době můžeme zaznamenat nárůst slov, která se píšou s velkými písmeny.

Velká písmena najdou využití i u místních jmen. Ovšem pokud v se v názvu místního jména objevují výrazy jako *ulice*, *náměstí*, *třída* atd., které označují veřejné prostranství, ke psaní je využito malé písmeno. Nezáleží na tom, zda stojí na prvním nebo druhém místě (Česká ulice, ulice Bratří Čapků) (*Internetová jazyková příručka*, 2008-2023, cit. [20.2. 2023]).

Internetová jazyková příručka Ústavu pro jazyk český (2008-2023) podává také přehled o tom, jak správně psát velká písmena u předložkových spojení. Pokud po předložce následuje substantivum, píšou se obě písmena velká (Na Jízdárně). Tento zápis vyšel v platnost v roce 1993, aby se psaní těchto názvů sjednotilo. Původně existovaly dva způsoby zápisu. Pisatel musel rozpoznat, zda po předložce následuje obecné jméno (např. K rybníku – podle obecného jména rybník) anebo vlastní jméno (K Rybníčku – podle osady Rybníček). Tento zápis byl matoucí a objevovaly se v něm často chyby, proto se psaní sjednotilo na způsob, který užíváme dnes. Pokud po předložce následuje spojení substantiva a adjektiva, velké písmeno se píše u předložky a adjektiva, substantivum se ve většině případů píše s malým písmenem (Pod Železným vrškem). Velké písmeno se u substantiva píše pouze v případě, je-li samo o sobě vlastním jménem nebo pokud spojení adjektiva a substantiva označuje název obce.

Praktická část

5 Metodologie

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. První, teoretická část, byla vytvořena na základě odborné literatury, která vykládá základní popis proprií. Nejprve je vysvětlen pojem onomastika, její předmět, historie a dělení. Nedílnou součástí je také studium toponomastiky. Ke zpracování těchto kapitol byla využita kniha Rudolfa Šrámka *Úvod do obecné onomastiky* (1999), dále dílo Vladimíra Šmilauera *Úvod do toponomastiky* (1963), publikace Milana Harvalíka *Synchronní a diachronní aspekty české onymie* (2004), kniha od Libuše Olivové-Nezbedové *Pomístní jména v Čechách* (1995) nebo dílo Jany Pleskalové *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky* (2007). Významná kapitola této práce pojímá oblast urbanonymie a také honorifikační pojmenování. K jejímu zpracování mi posloužily již zmiňované knižní tituly a dále publikace od Jaroslava Davida *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice* (2011) nebo *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví* (2014) od téhož autora. K vymezení základních pojmů a k získání jejich stručné definice mi byl nápomocný *Nový encyklopedický slovník češtiny* (2016). V závěru teoretické části práce jsem se zaměřila na správný pravopis místních jmen. K sepsání této kapitoly byla využita kniha Aleny Polívkové *Naše místní jména a jak jich užívat* (2007), dále *Pravidla českého pravopisu* (2008) a *Internetová jazyková příručka* (2008-2023).

Praktická část, která je zaměřena na uliční názvosloví ve vybraných oblastech v Českých Budějovicích, byla zpracována na základě teoretických poznatků k danému tématu. Nejprve jsem se zabývala historickým popisem jednotlivých oblastí. K sepsání těchto poznatků mi sloužila *Encyklopedie Českých Budějovic* (2006), stejně tak i její aktualizovaná internetová verze a dále dílo Daniela Kováře *Českobudějovicko I. Levý břeh Vltavy* (2008). Názvy ulic, jejich historii a důvody přejmenování jsem čerpala z knihy Daniela Kováře a Pavla Koblasy *Ulicemi města Českých Budějovic: názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes* (2005). Tato kniha se ovšem zabývá pouze názvy ulic, které vznikaly do roku 2005, tudíž neobsahuje všechny názvy zmiňované v této práci. Aktuální znění českobudějovických ulic jsem dohledávala na oficiálních stránkách města a jejich polohu jsem ověřovala na portálu *Mapy.cz*. Rok vzniku a motivaci pojmenování nových ulic, zejména v oblasti Švábova Hrádku, kde výstavba rodinných domů pokračuje až do současnosti, jsem hledala ve

zprávách ze zasedání Zastupitelstva města České Budějovice, které jsou od roku 1999 dostupné buď ve zvukové nebo písemné podobě na webových stránkách města.

Ve své práci jsem se rozhodla vytvořit také klasifikaci ulic, která pomůže odhalit motivaci pojmenování ulic a také určit, zda se jedná o motivaci honorifikační nebo nehonorifikační. Vycházela jsem z motivace současných názvů českobudějovických ulic, kterou ve své knize nabízí Daniel Kovář. Klasifikaci jsem ale upravila, aby do ní byly zařaditelné ulice z vybraných oblastí. Rozřazení jsem prováděla sama, podle vlastního uvážení. Pokud jsem si motivací pojmenování nebyla zcela jistá, ulici jsem nezařadila a snažila se toto rozhodnutí odůvodnit. Ke každé ulici je pak přiřazen určitý symbol s rokem, který ukazuje, zda se jedná o původní název (*), přejmenování (PŘ) nebo opětovný (O) název ulice. Motivace pojmenování je pak znázorněna grafem, který je umístěn za každou klasifikací. Poslední, shrnující graf ukazuje, jaká motivace převažuje ve všech oblastech dohromady.

6 Historie vybraných oblastí Českých Budějovic

6.1 Čtyři Dvory

Díky nálezům, který byl proveden v okolí tehdejší rolnické školy je dokázáno, že území Čtyř Dvorů bylo osídlené již ve střední a mladší době kamenné. Ve 13. a 14. století byly na levém břehu Vltavy pozemky, které patřily zámožným českobudějovickým měšťanům, kteří si zde nechali postavit hospodářské dvory. Z prvopočátku zde stál dvůr Urbanův, Hallerův a Höritzerův, a proto bylo toto místo roku 1407 pojmenováno jako „Tři Dvory“ nebo také jako „Dvory za Dlouhým mostem“. O několik let později zde byla vystavěna ještě jedna usedlost a počátkem 16. století se místo začalo nazývat Čtyři Dvory. Tento název už zůstal zachován, přestože se místo rozrůstalo o další usedlosti (Kovář, 2008, str. 47).

V roce 1654 se Čtyři Dvory skládaly ze 6 usedlostí, v nichž žilo přibližně 50 obyvatel. V roce 1843 počet stoupl na 33 domů, které obývalo 160 obyvatel. V polovině 19. století se Čtyři Dvory staly samosprávnou obcí. Kromě vlastních dvorů obec tvořily i přilehlé usedlosti jako Remlovy Dvory, domy okolo Lannovy loděnice a dále samota Plonerův Dvůr, U Křiváčků, U Matušků, U Šestaubrů a V Boru (Kuča, 1998-2023, cit. [26.3. 2023]).

Čtyři Dvory vznikly na levé straně Vltavy, přímo naproti městu České Budějovice. Vedly podél silnice, která lemovala okraj řeky Vltavy a dále se pak rozdělovala různými směry. Na Haklovy Dvory a Vodňany, dále pak na Remlovy Dvory, České Vrbné a Hlubokou nad Vltavou. Silnice, která nyní vede od Husovy třídy až na konec Branišovské ulice, byla počátkem 19. století využívána jako nová císařská cesta. Dvory v této oblasti se řadily po západní straně cesty, protože na protější straně ležely louky a mokřady a nebylo tak možné provádět zde stavbu nových domů. Díky tomu Čtyři Dvory patří mezi jednořadé záhumenicové vsi (*Encyklopedie Českých Budějovic*, 1998, str. 86).

V polovině 19. století začaly Čtyři Dvory ztrácet svůj zemědělský ráz. Začaly zde vznikat různé průmyslové podniky, a to znamenalo i novou výstavbu domů pro jejich zaměstnance. Byla zde vystavěna továrna na kamna nebo na umělá hnojiva a začaly pracovat i cihelny. Největší stavební rozvoj nastal přibližně v roce 1911, kdy začalo fungovat i veřejné osvětlení. Novými obyvateli, kteří se sem stěhovali hlavně za práci, byli převážně Češi. Ve stejném období vznikl i Okrašlovací spolek. Jednalo se o sdružení lidí, kteří se starali o zvelebení této oblasti (Kovář, 2008, str. 48-49).

Po druhé světové válce se objevila otázka vzniku Velkých Českých Budějovic, což spočívalo v připojení okolních vesnic k městu. Plány na realizaci byly veliké a mělo se připojit až na 15 obcí. 23. května 1951 byl ministerstvu vnitra podán návrh na připojení několika obcí, mezi nimiž byly i Čtyři Dvory a žádosti bylo vyhověno (Kovář, Koblasa, 2005, str. 19-20).

Oblast stále více a více přicházela o svou zemědělskou povahu, přestože vlastní půdu zde obhospodařovalo přibližně 40 rodin. Okolní louky byly zastavovány novými obytnými domy a louky, které ležely na břehu Vltavy, byly využity ke stavbě nového zemědělského areálu výstaviště. Čtyři Dvory se v roce 1964 staly také studentským centrem, kdy zde byl 17. listopadu téhož roku položen základní kámen vysokoškolského areálu. Nejvíce se však Čtyři Dvory rozrostly rozsáhlou výstavbou panelových sídlišť Máj, Vltava a Šumava (Kovář, 2008, str. 49-50).

6.2 Sídlíště Šumava a Máj

Výstavba sídlišť by řešila velký nedostatek bytových jednotek, a tak tato myšlenka ožila po druhé světové válce. Konkrétně v Českých Budějovicích byla sídlíště budována v letech 1950-1990. Výstavbu investoval stát, který byl zastupován Jihočeským krajským národním výborem (*Encyklopedie Českých Budějovic*, 1998, str. 501).

První panelový dům byl v Českých Budějovicích postaven mezi lety 1961-1963 a byl nazván jako „Experiment“. Po jeho úspěšné realizaci se zde stavba sídlišť velice rozmohla. Na začátku 70. let byla pro další stavbu panelových domů vybrána zemědělská plocha ve Čtyřech Dvorech (Kovář, Koblasa, 2005, str. 22).

Sídlíště Šumava bylo tak prvním sídlíštěm na levém břehu Vltavy a neslo původně název Vítězný únor. Po revoluci bylo nutné odstranit tento název jako připomínku komunistického režimu a byl podán návrh na označení Studentské sídlíště. Návrh ale nebyl schválen, protože tamní zástavba nebyla totožná s přiléhajícím komplexem Jihočeské univerzity. Mezi návrhy se objevilo i pojmenování 17. listopadu, ale ani to schválením neprošlo. Název Šumava byl vybrán na základě umístění tohoto sídlíště na úplném okraji Českých Budějovic. Směřuje také k známému pohorí na hranicích Česka, a proto bylo nakonec rozhodnuto pojmenovat sídlíště označením Šumava (Kovář, Koblasa, 2005, str. 23).

Sídlíště se začalo stavět v 70. letech 20. století mezi ulicemi Václava Talicha a Větrná a dále pokračovalo mezi ulicemi Evžena Rošického a Branišovská. Autory

tohoto konceptu byli Lumír Švec a Otto Kubík, kteří sídliště započali stavět na hlavní ulici Jana Opletala a vytvořili centrum sídliště připomínající náměstí (*Encyklopedie Českých Budějovic*, 1998, str. 555).

V roce 2005 byla započata úprava prostoru náměstí a sídliště se v následujících letech rozšířilo například o Koleje Pedagog nebo nové sportoviště ve Sportovním klubu Pedagog. V roce 2020 byl také zrušen přístřešek u domu služeb v ulici Jana Opletala, který zde stál od dob vystavení sídliště (Čapek, 1998-2023, cit. [26.3. 2023]).

Výstavba sídliště Máj započala v 80. letech 20. století a autory urbanistického řešení sídliště byli Jindřich Rybák, Otto Kubík a Karel Zuska. Stavba nových panelových domů pozvolna pokračovala následující desetiletí i na dalších nezastavěných plochách (*Encyklopedie Českých Budějovic*, 1998, str. 275).

Původně bylo v plánu propojit domy s přírodou a stavitelé chtěli domy umístit do bezprostřední blízkosti lesa, aby tak mohla zeleň prostupovat do sídliště. Tento plán však narušil nápor státních orgánů, které prosazovaly větší zahuštění sídliště. Panelové domy byly uspořádány do uzavřených osmipodlažních bloků ve tvaru U, které pak doplňovaly volně stojící třináctipatrové domy. Po roce 1995 pokračovala výstavba bytů a hromadných garáží mezi ulicí Milady Horákové a Větrná a dále pak podél Branišovské ulice až k lesu Bor. Mezi ulicemi Branišovská a Větrná vznikl obchodní dům s veškerou občanskou vybaveností (Čapek, 1998-2023, cit. [26.3. 2023]).

6.3 Švábův Hrádek

Švábův Hrádek je návrší na jihozápadní straně Českých Budějovic, konkrétně mezi Čtyřmi Dvory a Šindlovými Dvory. Toto místo neslo původně název Eisenbühel a v roce 1841 se zde těžil lignit. Na severním svahu kopce stála na přelomu 19. a 20. století cihelna, která patřila lignitovému těžářstvu. Budova však byla bez využití, a tak v ní v roce 1883 zřídil Thomas Schwab výletní hostinec. Místu se díky majiteli nového hostince začalo říkat Švábův Hrádek. Podnik byl i po smrti původního majitele dále provozován, ale v roce 1954 se dostal do vlastnictví vojenské správy a v roce 1961 byl srovnán se zemí. V tomto prostoru pak vznikla skládka tuhého komunálního odpadu, která byla na konci 20. let uzavřena. V současnosti zde leží sběrný dvůr (*Encyklopedie Českých Budějovic*, 1998, str. 555).

První obydlená část této oblasti začala vznikat již za první republiky. Tvořily ji ulice Šípková a U Stromovky. Dále se směrem k Šindlovým Dvorům táhla jen zemědělská

půda a stál zde již zmiňovaný hostinec. Tato oblast nebyla vůbec zabydlena až do roku 2006. Od tohoto roku zde probíhají rozsáhlé výstavby rodinných domů různých typů. Švábův Hrádek je považován za největší suburbánní celek, který se vystavěl v Českých Budějovicích po roce 1989. V budoucím rozšiřování této oblasti se počítá se stavbou domů směrem k sídlišti Máj, se kterým by se tato oblast měla postupně propojit (Kovář, 1998-2023, cit. [26.3. 2023]).

7 Českobudějovické uliční názvosloví napříč historií

V této kapitole se budu věnovat změnám v uličním názvosloví od počátku 20. století, protože oblasti, se kterými pracuji, se vyvíjely právě v tomto období.

Přibližně od roku 1900 pokračovalo rozšiřování území Českých Budějovic a tehdejší zemědělská půda se měnila ve stavební parcely, na kterých vznikaly nové obytné domy. To logicky vedlo k vytvoření nových ulic, které bylo nutné pro snadnou orientaci pojmenovat. Jména ulic se díky historikovi Huyerovi označovala českobudějovickými osobnostmi a dále pak obecnými názvy (Kovář, Koblasa, 2005, str. 29).

K prvnímu většímu zásahu do pojmenování ulic došlo v období první světové války, kdy byly názvy ovlivněny politickým děním na našem území. V roce 1918 bylo rozhodnuto o zrušení pojmenování po německých vojevůdcích a panovnicích, zmizela také jména příslušníků habsburského rodu. Tyto kroky měly připomínat končící éru Rakouska-Uherska. V uličním názvosloví ale tak zavládl zmatek. Některé názvy byly zrušeny, ale nové pojmenování stále neexistovalo, a tak začaly vznikat prozatímní názvy, které nebyly nijak schváleny. Postupem času byly vytvořeny zákonem dané postupy, jak mohou být nové ulice pojmenovány. Během tří let byly zrušeny prakticky všechny názvy po osobnostech Rakouska-Uherska, a to znamenalo změnu ve 48 % celého uličního názvosloví v Českých Budějovicích (Kovář, Koblasa, 2005, str. 30-32).

Po první světové válce byla němčina považována za menšinový jazyk, přestože Němci byly druhou nejpočetnější národností na našem území hned po Čechách. Ulice původně nesly německé názvy, ty byly ale zrušeny a nahradily je názvy české (David, 2022, str. 282-283).

Němci nesouhlasili s vyjádřením, že nové uliční názvosloví je nepřeložitelné. Proto užívali vlastních německých názvů nebo komolili české a německé názvy dohromady. Za české pojmenování přidávali německé *-gasse* (např. Božena Němecgasse). Na začátku okupace byly tyto názvy dokonce považovány za oficiální (Kovář, Koblasa, 2005, str. 33).

Dalším milníkem ve změně uličního názvosloví je období okupace. Nejprve zmizely z českobudějovických ulic názvy připomínající tradice první republiky a vrácena byla pojmenování z časů Rakouska-Uherska. K nejrozsáhlejší změně došlo 26. října 1939, kdy bylo nahrazeno celkem 59 názvů ulic. Ulice získaly názvy vytvořené především z pomístních jmen nebo podle blízkých i vzdálenějších měst a obcí. Jen zřídka byly využity jména osobností. Za první půlrok německé okupace bylo změněno

přes 50 % všech uličních názvů v Českých Budějovicích (Kovář, Koblasa, 2005, str. 36).

Po konci druhé světové války začali významní politikové mluvit o degermanizaci celé společnosti, která se týkala nejen kultury a obyvatelstva, ale také zeměpisných jmen, do kterých spadají názvy ulic (David, 2022, str. 284). V uličním názvosloví byl ale opět zmatek a téměř nikdo netušil, který název ulice vlastně platí, a tak se nejčastěji užívaly názvy z doby předválečné. 7. června 1945 byly ulice oficiálně přejmenovány a jejich názvy měly připomínat vítězství ve válce (Kovář, Koblasa, 2005, str. 38).

Cílem degermanizace nebyly pouze zeměpisné názvy, ale i příjmení, která měla původ v němčině. Změny zeměpisných názvů byly vnímány pozitivně, protože šlo o viditelné prvky, které vystihovaly ráz města. Změny příjmení už takový ohlas nesklidily (David, 2022, str. 299-300).

Další změny nastaly krátce po válce, na začátku období komunismu v roce 1948. Snahy o odstranění některých názvů vyvrcholily v roce 1953. Byla odstraněna například označení připomínající církev. K největším obměnám v uličním názvosloví v období komunismu došlo pak v roce 1955, kdy byly zrušeny hlavně „západní“ názvy a také jména legionářů. Stále se zde ale vyskytovaly názvy, které komunismus zcela nepodporovaly. Jednalo se především o jména politiků 19. a 20. století, příslušníků zahraničních legií či dosud žijících osob apod. Při ministerstvu školství vznikla nová komise, která měla za úkol podat návrh na zcela nová pojmenování ulic a vedoucí této komise byla Marie Bláhová. Ta se držela zásady, aby ulice nebyly pojmenovány po jménech žijících osob a aby odrážely dějiny dělnického hnutí a komunistické strany. Její nápad se ale nesetkal se souhlasem, protože rada městského národního výboru nechtěla všechny ulice pojmenovat po jménech osob. Svůj plán tedy přepracovala, využila pojmenování podle místních názvů a ty ulice, které nenesly doslova nevhodný název, ponechala. Celkem bylo přejmenováno přibližně 35 % uličního názvosloví v Českých Budějovicích (Kovář, Koblasa, 2005, str. 38-40).

Po revoluci v roce 1989 bylo nutné odstranit názvy ulic, které připomínaly komunistický režim. Byla sestavena nová komise pro přejmenování ulic, která se problémem zabývala hned počátkem roku 1990. Existovala určitá kritéria, kterými se členové komise při vymýšlení nových uličních názvů řídili:

- a) Vrátit do centra tradiční a historické názvy
- b) Odstavit názvy, které připomínají komunistický režim

c) Při honorifikačním pojmenování užít prioritně jména českobudějovických osobností

d) Využít topografické názvy

Komise se snažila projít všechny názvy českobudějovických ulic postupně a zvažovala jejich vhodnost, o jejich rozhodnutí dávala vědět v denním tisku (Kovář, Koblasa, 2005, str. 43-44).

Protože se České Budějovice stále rozšiřovaly, bylo rozhodnuto o vypracování návrhu na nové pojmenování plánovaných ulic. Pavel Koblasa a Daniel Kovář tak z pověření městského úřadu vypracovali mezi lety 1998-1999 elaborát, ve kterém poskytli širokou nabídku názvů pro budoucí ulice. K realizaci tohoto plánu ale nakonec nedošlo (Kovář, Koblasa, 2005, str. 45).

Přejmenování ulic je často vnímáno jako lingvistická záležitost, ačkoli jde vždy spíše o společenskou problematiku, která podléhá politickému kontextu. Jazykové aspekty přejmenování se zde víceméně neobjevují. Větší důraz je pak kladen na politickou situaci dané doby (David, 2022, str. 308).

7.1 Motivace současných názvů ulic v Českých Budějovicích

Podle Koblasy a Kováře (2005, str. 51-52) lze motivaci současného uličního názvosloví v Českých Budějovicích rozdělit na několik skupin:

1. Historické osobnosti
  - 1.1. Českých dějin
  - 1.2. Čeští panovníci
  - 1.3. Husitství
  - 1.4. Představitelé Stavovského povstání
  - 1.5. Osobnosti národního obrození
  - 1.6. Politici ve 20. století
2. Osobnosti z vědy a kultury
  - 2.1. Spisovatelé, skladatelé, malíři, sochaři, herci, pěvci, přírodovědci, lékaři
3. Osobnosti Českých Budějovic
  - 3.1. Počátky Českých Budějovic
  - 3.2. Jména zasloužilých měšťanů
  - 3.3. Kulturní osobnosti starší doby
  - 3.4. Osobnosti 20. století

4. Významné historické události
  - 4.1. Obecné
  - 4.2. Podle data
  - 4.3. Podle místa
5. Obecná a topografická pojmenování
  - 5.1. Charakter ulice
  - 5.2. Složení obyvatelstva
  - 5.3. Stavba, továrna nebo památné objekty
  - 5.4. Typická vegetace
  - 5.5. Starší pomístní názvy
  - 5.6. Geografická poloha v rámci katastru
  - 5.7. Směr komunikace k obci
  - 5.8. Zeměpisná blízkost k obci
  - 5.9. Blízkost vodních toků
  - 5.10. Tvar ulice
  - 5.11. Poloha poblíž katastrálních hranic

8 Uliční názvosloví ve vybraných oblastech Českých Budějovic

Tato kapitola se věnuje jednotlivým ulicím v oblastech, které byly představené v předchozí kapitole. Jejich názvy jsem čerpala z převážně z knihy Daniela Kováře a Pavla Koblasy, kteří se této problematice věnují ve své publikaci *Ulicemi města Českých Budějovic* (2005). Zde zaznamenávají Českobudějovické ulice, náměstí i nábřeží a podávají stručný popis toho, jak ulice dostaly svůj název. Existují však další ulice, které vznikly až po vydání této knihy. Zejména v oblasti Švábova Hrádku, kde byla zrealizována zcela nová výstavba rodinných a bytových domů a vznikla tak další část města České Budějovice. Materiály k novějším ulicím jsem získala díky zprávám ze zasedání Zastupitelstva města České Budějovice, které jsou dostupné na Magistrátu města. Dále jsem také pracovala s portálem *Mapy.cz*, kde jsem ověřovala polohu všech ulic.

Osmou kapitolu jsem se rozhodla dělit na další podkapitoly. Ty jsem rozdělila podle oblastí, kterým se věnuji. První z nich je oblast Čtyři Dvory. Další oblastí je sídliště Máj a Šumava. Rozhodla jsem se tyto dvě oblasti spojit do jedné podkapitoly, protože v současné době tvoří sídliště Šumavu pouze dvě ulice. Poslední oblastí je okolí Švábova Hrádku. Ulice řadím abecedně. V každé z těchto podkapitol jsem pak vytvořila klasifikaci ulic, kde názvy rozdělují na honorifikační a nehonorifikační urbanonyma. Při tvorbě klasifikace jsem vycházela z motivace současných názvů ulic v Českých Budějovicích, kterou vytvořili autoři Daniel Kovář a Pavel Koblasa.

Ke každé ulici je uveden rok, který ukáže, zda ulice nese svůj název od prvopočátku, zda byla v průběhu let přejmenována nebo zda se jí vrátil původní název:

(*) – Datum vzniku názvu ulice, který se udržel až do současnosti;

(PŘ) – Datum přejmenování ulice, tzn. současný název není původní a ulice byla v minulosti pojmenována jinak;

(O) – Datum obnovení původního názvu.

8.1 Uliční názvosloví ve Čtyřech Dvorech

Antonína Slavička

Tato ulice vznikla na okraji staré zástavby Čtyř Dvorů a byla zdejším obecním zastupitelstvem 3. srpna 1928 pojmenována Husova. V období druhé světové války, přesněji 15. května 1940, byl název změněn na Beim Schaffelhofer, česky U

Schaffelhofera, podle německé rodiny, která zde měla rozsáhlé hospodářství. Po válce se ulici vrátil původní název Husova, ale toto pojmenování vydrželo jen 10 let. V roce 1955 byla hlavní třída vedoucí ke Čtyřem Dvorům přejmenována právě na Husovu, tudíž se pro tuto ulici musel najít jiný název. Ulice byla nově pojmenována Boženy Němcové. V roce 1963 se město zasadilo o odstranění duplicitních jmen, a tak byla ulice Boženy Němcové přejmenována na **Antonína Slavička**, což trvá do dnešní doby. Zprvu byla ulice mnohem kratší, jak ji známe dnes. Na počátku padesátých let byla prodloužena k ulici Karla Šafáře a v šedesátých letech k ulici Oskara Nedbala.

Antonín Slaviček (1870-1910) byl český malíř, který svou svěbytnou malířskou dovedností směřoval k impresionismu. Je znám také jako tvůrce moderního obrazu krajiny a města a jeho díla se vztahují především k Vysočině a Praze.

Antonína Sovy

Tato ulice vznikla v 19. století díky dělníkům, kteří pracovali v továrnách na kamna a jiné keramické výrobky. Vystavil ji v letech 1879-1880 David Satter, aby měli zdejší dělníci kde bydlet. Ulice se zprvu nazývala Židovská, což ukazovalo na židovský původ majitelů továrny. Tento název byl v roce 1919 oficiálně změněn na Benešovu. Na začátku druhé světové války byla ulice pojmenována jako Tovární, ale hned v roce 1940 byla přejmenována na Fischgasse, česky K Sádám. Po osvobození nesla ulice znovu název Tovární.

Ulice byla za první republiky rozdělena a její kratší část nesla samostatný název Husákova, který byl v roce 1939 proměněn na Komenského. Když byly připojeny Čtyři Dvory k městu, byla ulice opět chápána jako jedna pod názvem Tovární, který byl však duplicitní, a tak byl změněn na ulici **Antonína Sovy**. V současné době navazuje tato ulice přímo na ulici Na Zlaté stoce.

Antonín Sova (1864-1928) byl český básník a prozaik, který pocházel z jihočeského Pacova. Proslavil se jako průkopník moderní lyrické prózy a autor básní, povídek a románů.

Branišovská

Jedná se o cestu, která směřovala od Čtyř Dvorů k Branišovu a od prvopočátku se nazývala Branišovská nebo také krátce Branšovská. Při vzniku samostatného československého státu byla přejmenována na Habermanovu (správně to však mělo být

Habrmanova), podle českého politika a novináře Gustava Hebrmana, který byl během první republiky ministrem školství a poté také ministrem sociální péče. Při německé okupaci se ulici opět vrátil původní název. Od 15. května roku 1940 nesla název Zum Schiesstatt, česky Ke Střelnici, podle tehdejší střelnice, která ležela v lese Bor. Po osvobození byl ulici opět navrácen původní název **Branišovská**. Silnice, která k Branišovu vedla dříve, neměla takový tvar, jaký má v současnosti, byla různým způsobem zakroucená a až výstavbou sídliště získala silnice takový tvar a směr, jaký známe dnes. Ulice Branišovská vede od ulice Husova až k lesu Bor. Kolmo na ni vede ulice Jana Opletala, Větrná, Milady Horákové, Spojovací a U Boru.

Buzulucká

Původní název této ulice byl Wintrova, podle Zikmunda Wintera, českého prozaika a historika, který často pobýval na Hojné Vodě u Nových Hradů. Na počátku druhé světové války byl název ulice prozatímně změněn pojmenováním U Rolnické školy, což připomínalo budovu školy stojící nedaleko (dnes se jedná o biologické centrum AV ČR). Krátce poté byla ulice opět přejmenována na Beim Porhansl, česky U Porhansla podle Josefa Porhansla, který měl ve Čtyřech Dvorech za druhé světové války funkci vládního komisaře a v blízkosti vlastnil usedlost. Po osvobození nesla ulice název Smetanova, což bylo jako duplicitní zrušeno a ulice získala v roce 1963 název **Buzulecká**. Ulice je kolmá k ulici Na Zlaté stoce a na ulici Karla Fleischmanna.

Buzuluk je ruské město ležící na řece Samaře, kde byl v letech 1942-1943 zformován 1. československý prapor, základ československého vojska v Sovětském svazu.

Čajkovského

Obyvatelé tuto ulici neoficiálně nazývali U Norska. Obecní zastupitelstvo ji v roce 1919 dalo název Prášková, podle agrárního politika, který byl i ve dvacátých letech minulého století předsedou státu a tento název ulici zůstal po celé období první republiky. Na začátku války byl název změněn na U Křížku, díky malému křížku, který byl umístěn na křižovatce s dnešní ulicí U Výstaviště a byl významným orientačním bodem. Během války byla pak ulice znovu přejmenována na Stiftbaugasse. Hned po osvobození nesla název Tyršova, ale poté, co byly Čtyři Dvory připojeny k městu, stal se název duplicitní a byl nahrazen novým názvem P.I. Čajkovského. Na konci

sedmdesátých let byl pro zjednodušení název zkrácen na **Čajkovského**. Ulice leží kolmo k ulici Husova a U Výstaviště.

Petr Iljič Čajkovskij (1840-1893) byl ruský hudební skladatel, autor velkého množství oper, symfonií, baletů, klavírních a dalších skladeb, skládaných v duchu romantismu.

Emy Destinové

Ulice vznikla na počátku dvacátých let na pozemcích továrníka Sattlera. Byla pojmenována Tyršova, na pamětní výročí stého narození Miroslava Tyrše, což byl český umělecký kritik, který byl i spoluzakladatelem tělocvičné organizace Sokol. Po začátku druhé světové války byla ulice přejmenována na Auf der Scheiben. Tento název byl odvozen od německého pomístního jména „Scheiben“, které označuje pozemky určitého zakřiveného tvaru. Po osvobození nesla ulice název Kostelní, díky významnému kostelu sv. Vojtěcha, který se nacházel nedaleko. V roce 1963 byl tento název vyhodnocen jako nevhodný a došlo k přejmenování na ulici **Emy Destinové**. Ulice byla původně mnohem kratší, než je dnes. Končila na úrovni dnešní ulice Oskara Nedbala. Ovšem zarovnáním silnice Branišovské a novou výstavbou panelových domů se po roce 1975 protáhla až k dnešní ulici Jana Opletala.

Emy Destinová (1887-1930) byla česká operní pěvkyně, kterou znal téměř celý svět. Vystupovala po celé Evropě i v USA. Od roku 1914 obývala svůj zámek ve Stráži nad Nežárkou a zemřela v Českých Budějovicích.

Evžena Rošického

Jedná se o ulici, která vedla ze Čtyř Dvorů kolem kasáren směrem na Haklovy dvory a původně se jí říkalo Haklodvorská. V roce 1919 byla přejmenována na Štefánikovu ulici, ale během německé okupace se jí vrátil původní název Haklodvorská, německy Hackelhöfergasse. Hned po osvobození nesla ulice název Kasárenská, který byl ale po připojení Čtyř Dvorů opět duplicitní, a proto byla ulice v roce 1963 přejmenována na Evžena Rošického. V roce 1990 probíhala rozsáhlá změna uličních názvů a pro tuto ulici byl navržen název Karla Nedobitého, což byl český atlet a sportovní spisovatel. Organizoval různé sportovní akce na našem území a se stal několikrát mistrem ČSR v běhu. O jeho životě za druhé světové války byly ovšem zjištěny kompromitující

informace, a tak zůstal v platnosti název **Evžena Rošického**. Tato ulice lemuje okraj sídliště Máj a v současnosti vede až k nově vzniklé zástavbě v oblasti Zavadilka.

Evžen Rošický (1914-1986) byl český atlet a novinář. Několikrát se stal mistrem ČSR v překážkovém běhu. Byl zatčen a popraven za svou nezákonnou činnost v protifašistickém odboji.

Hirzova

Tato ulice vznikla v nové výstavbě v roce 1950 a pojmenována byla jako Horní. Název byl ovšem duplicitní, a byl tak v roce 1963 nahrazen označením Gustava Klementa, což byl český komunistický politik a poslanec Národního shromáždění. Za druhé světové války byl vězněn a v letech 1948-1952 byl ministrem průmyslu. V roce 1991 byla ulice znovu přejmenována, tentokrát na **Hirzovu**. Tato ulice je kolmá na ulici Husova a přibližně zde končí území Čtyř dvorů a přechází se k sídlišti Vltava.

Hirzo z Kligenbergu († 1275) byl český šlechtic a purkrabí hradu Zvíkov. Měl na starosti práce spojené se založením města České Budějovice. Velkou část svého majetku daroval klášteru ve Zlaté Koruně, kde je dodnes k nalezení jeho náhrobek.

Husova

Jedná se o velice dlouhou ulici, která v dnešní době končí až před Českým Vrbným. Tehdy nesla název Vodňanská a dělila se v podstatě na dvě části. První z nich, vedoucí od Mariánského náměstí k Dlouhému mostu, byla pro město o něco významnější. Druhá pak za řekou pokračuje dál až k tehdejší samostatné vsi Čtyři Dvory. Obě části této ulice prošly v minulosti různým vývojem svých názvů, tudíž budu sledovat jejich proměnu jednotlivě.

Komunikace vycházela z města směrem na Písek, Strakonice a dál do říše a byla pro město velice důležitá. Díky tomu získala v první polovině 19. století název Říšská silnice (Reichs Strasse). Za první republiky, konkrétně 16. ledna 1919, byla třída přejmenována na Husovu, protože směřovala k rodišti Mistra Jana Husa z Husince, českého kazatele a náboženského reformátora. Za německé okupace měla i německý protějšek Hausstrasse. V roce 1939 vrátil tehdejší starosta David původní označení Říšská, německy Reichstrasse a po osvobození se obnovil název Husova.

Za řekou Vltavou pak cesta pokračovala do Čtyř Dvorů, do vesnice, která pro svou hlavní silnici nepoužívala žádný speciální název. Až po vzniku republiky byla ulice

pojmenována jako Masarykova. Během okupace pak získala název Říšská třída. Mnohdy bylo používáno obecné označení Hlavní třída, které plynulo z charakteru komunikace. Po válce se pro druhou část ulice vrátilo označení Masarykova. V roce 1953 však tento název nebyl vnímán pozitivně a národní výbor se usnesl na přejmenování Plzeňská. To však nikdy nevstoupilo v platnost a teprve po dvou letech byly obě části ulice sloučeny a nesly jednotný název **Husova**.

V období šedesátých let 20. století zde byly snahy o další přejmenování Husovy ulice. Měla dostat název Třída Klementa Gottwalda, protože Gottwaldovým jménem byla údajně označena ne příliš významná ulice. K tomuto přejmenování nakonec vůbec nedošlo.

Karla Fleischmanna

Ulice, která vznikla v roce 1928 nesla původně název Havlíčkova. Během německé okupace se ulice přejmenovala na Böhmerwaldgasse, česky Šumavská. Svůj název získala díky své poloze, protože ležela na okraji zástavby směřující k pohoří Šumava. Po osvobození se ulice vrátila ke svému původnímu názvu, ovšem po připojení Čtyř Dvorů se stal duplicitním a název byl změněn na ulici Josefa Hybeše, což byl český politik a jeden z hlavních představitelů sociální demokracie. V roce 1991 byla provedena další změna a ulice získala název **Karla Fleischmanna**.

Karel Fleischmann (1897-1944) byl českobudějovický lékař. Byl spoluzakladatelem avantgardní umělecké skupiny Linie a také redaktorem jejich měsíčníku. Měl židovský původ, tudíž byl deportován do koncentračního tábora, kde také zemřel.

Karla Šafáře

V blízkosti ulice se nacházely kasárny, a tak se jí lidově říkalo U Cvičiště. V roce 1919 byla ulice oficiálně přejmenována na Rašínovu. V říjnu 1939 dostala název Poštovní, jelikož zde stál poštovní úřad, ale hned v roce 1940 byl název opět pozměněn a ulice dostala označení Adalbert Stiftergasse, česky Adalberta Stiftera, podle německého spisovatele, rodáka z Horní Plané. Po osvobození nesla název Žižkova, ale po připojení Čtyř Dvorů v roce 1963 byl název duplicitní, a tak byla přejmenována na Konstantina Biebla, někdy bylo také užíváno zkrácené označení Bieblova. Konstantin Biebl byl český básník, autor proletářské poezie, který v padesátých letech spáchal vlivem komunistického režimu sebevraždu. V roce 1991 došlo ke konečnému

přejmenování na ulici **Karla Šafáře**. Ulice v současné době začíná u ulice Husova a táhne se až k ulici Jana Opletala. Kolmé k ní jsou ulice Na Zlaté stoce, Otakara Ostrčila, Antonína Slavička a Václava Talicha.

Karel Šafář (1889-1970) pocházel z Českých Budějovic a byl zde profesorem na reálném gymnáziu. Byl znalcem románských a orientálních jazyků a překládal také slavná literární díla z francouzštiny, arabštiny a turečtiny. Lidé ho znali spíše v zahraničí než v našich zemích. Byl vyznamenán vzácným Kavalířským řádem italské koruny za rozvíjení kulturních styků mezi Itálií a naší zemí. Zemřel v Českých Budějovicích.

Kyjevská

Ulice procházela vedle bývalé sokolovny, a proto nesla na počátku dvacátého století název Sokolská. V roce 1919 byla přejmenována na Klofáčovu, podle českého politika, novináře a tehdejšího redaktora Národních listů. Tato změna se však nesešla se souhlasem, ale přesto byl název používán. Na začátku německé okupace nesla název Jiráskova, ale krátce na to byla změněn na označení Hans Kudlichgasse, česky Hanse Kudliča, což byl rakouský politik, který byl za účast v říjnovém vídeňském povstání odsouzen k trestu smrti, kterému se ale nakonec vyhnul a odešel do Ameriky, kde se věnoval lékařství. Po osvobození nesla ulice název Generalissima Josefa Stalina, zkráceně Stalinova. V roce 1963 byl název pro svou nevhodnost zrušen a byl přejmenován na Kijevská. Podle pravidel českého pravopisu se hlavní město Ukrajiny píše s tvrdým „y“, takže ulice byla přepsána na **Kyjevská**, aby byla pravopisně správně. Zajímavostí je, že na portálu Mapy.cz se setkáme se starým zápisem této ulice.

Levobřežní třída

Jedná se o relativně novou ulici, která byla vybudována v polovině osmdesátých let 20. století. Ulice kopíruje levý břeh Vltavy podél výstaviště a pokračuje směrem k Hluboké nad Vltavou. V roce 1989 získala ulice rozhodnutím rady Městského národního výboru název **Levobřežní třída**, zkráceně se se užívalo označení Levobřežka. Zajímavostí je, že na dnešní mapách již tato ulice není k nalezení. Uváděna je zde pouze ulice Na Dlouhé louce, která by měla pokračovat Levobřežní třídou.

Lipová

Ulice vznikla na počátku šedesátých let dvacátého století na okraji starší části Čtyř Dvorů. Získala název **Lipová** podle lípek, které zde byly vysazovány. Tato ulice je souběžná s ulicí Buzulucká a je kolmá na ulici Na Zlaté stoce a Karla Fleischmanna.

Na Jízdárně

Tato ulice vznikla okolo roku 1950 a svůj název **Na Jízdárně** získala podle jezdecké plochy, která byla využívána pro posádku kasáren ležící v blízkosti ulice. Ulice je kolmá na ulici Husova a směřuje k ulici Josefy Kolářové.

Na Zlaté stoce

Ulice se původně dělila na dvě části. První, jižně od ulice Na Sádkách, ležela na území Českých Budějovic a druhá část představovala jednu z hlavních komunikací obce Čtyři Dvory.

Část, která ležela v katastru Českých Budějovic získala v roce 1921 název Na Zlaté stoce a ten od té doby nebyl změněn. V době druhé světové války k názvu náležel i německý ekvivalent Am Goldbach.

Čtyřdvořská část ulice nesla původně název Eiblova, podle usedlosti rodiny Eibblů ležící opodál. V roce 1919 byla však přejmenována na Šrobárovu a dalších změn se dočkala na počátku druhé světové války. Nejprve byl název v roce 1939 změněn na U Zlaté stoky a o rok později na Am Ortsried, česky Na Návsi. Využívána byla také alternativa Na Slatinách, která vznikla nejspíše špatným překladem z německého názvu. Po osvobození dostala i tato část ulice název **Na Zlaté stoce**, díky čemuž se obě části propojily. Ulice v současnosti vede od ulice Oskara Nedbala až po novou zástavbu rodinných domů v oblasti Švábova Hrádku, kde jsou k ní kolmé ulice U Bagru a Třebínská.

Název získala ulice podle dlouhého umělého vodního kanálu, který nechala letech 1519-1520 vybudovat českobudějovická městská rada. Vedl přes Litvínovice a Čtyři Dvory, právě tam, kde je dnešní ulice Na Zlaté stoce. Tento kanál pomohl zvětšit množství vody v rybníku Černiš a udržovat trvalý dostatek vody. Přívlatek „zlatá“ se odvíjel od množství peněz, které následně přicházely do městské pokladny díky zvýšení prodeje ryb.

Oskara Nedbala

Ulice vznikla kolem roku 1960 a nesla název Alešova, ale již v roce 1963 byl název po připojení Čtyř Dvorů duplicitní, a proto byl změněn na označení **Oskara Nedbala**, které trvá dodnes. Délka dnešní ulice se ale od původní značně lišila. Prvotní ulice končila na úrovni ulice Antonína Slavíčka, ale postupně se prodloužila až k Větrné, díky nové zástavbě panelových domů, které zde vznikly koncem sedmdesátých let. Ulice začíná u ulice Husova a kolmo na ní leží ulice Otakara Ostrčila, Jana Opletala a následně i ulice Větrná, u které Oskara Nedbala končí.

Oskar Nedbal (1874-1930) byl český hudební skladatel a violista, dirigent České filharmonie a autor množství úspěšných operet.

Otakara Ostrčila

Nová výstavba domků ve dvacátých letech 20. století dala za vznik ulici, která byla pojmenována ulicí Palackého. Původně měla ulice pokračovat až k Branišovské silnici, ale v roce 1930 bylo rozhodnuto ukončit ji už na úrovni dnešní ulice Kyjevská. V roce 1940 byl název změněn na neutrální označení Neugasse, česky Nová. Brzy po osvobození získala název Chelčického, psané v archaickém tvaru Chelčického. V roce 1963 byl název duplicitní, byl proto zrušen a nahrazen názvem **Otakara Ostrčila**, jenž je používán dodnes. Ulice začíná u ulice Evžena Rošického. Kolmo na ní pak leží ulice Oskara Nedbala, Zahradní, Karla Šafáře, Sokolská a Kyjevská.

Otakar Ostrčil (1879-1935) byl český hudební skladatel a dirigent, který byl také v letech 1920-1935 šéfem opery Národního divadla, které díky působení Ostrčila vzkvétalo.

Rybniční

Ulice vznikla před rokem 1965, vedla po hrázi Horního Remlovského rybníka a díky tomu dostala jméno Rybniční. Rybník byl výstavbou nového panelového sídliště v sedmdesátých letech zrušen, ale bylo rozhodnuto o ponechání uličního názvu **Rybniční**. Horní Remlovský rybník dnes připomíná pouze alej starých dubů. Tato ulice leží na pomezí území Čtyř Dvorů a sídliště Vltava.

Sokolská

Ulice vznikla počátkem dvacátého století a získala název Jaukerova, podle domu, který patřil Johannu Jaukerovi. V roce 1919 byla ulice přejmenována na Kramářovu, podle Karla Kramáře, prvního předsedy vlády samostatného státu. Za německé okupace dostala jméno Sokolská a hned v roce 1940 byl název změněn na Haiderwaldgasse, česky Borská, podle blízkého lesa Bor. Po konci druhé světové války dostala jméno Dr. Edvarda Beneše, ve zkráceném tvaru Benešova. V roce 1953 rada národního výboru zvolila přejmenování ulice na U Sokolovny, posléze byl zvolen praktičtější název **Sokolská**. Připomíná sokolovnu TJ Sokola ve Čtyřech Dvorech, která je zde zbudována od dvacátých let. Ulice Sokolská vede od ulice Husova až k ulici Jana Opletala.

Sokol je tělovýchovným spolkem, který byl založen Dr. Miroslavem Tyršem a Jindřichem Fügnerem v Praze. Později byl Sokol celostátně rozšířen a byl zakládán v menších městech a na venkově.

Studentská

V roce 1912 zde vznikla výstavba řadových domů a ulice byla pojmenována po významné rodině žijící v této oblasti U Zikmundů nebo U Zikmundovy vily. V roce 1919 byla ulice přejmenována na ulici Stříbrného. Poslanec Jiří Stříbrný ale v roce 1930 založil nacionalistickou stranu Národní liga, a proto byl z názvu ulice odstraněn. Ulice měla původně nést název Otakara Svobody, ale obecní zastupitelstvo nakonec v roce 1930 přijalo název Wisonova.

V roce 1939 nesla ulice název Nerudova a o rok později Beim Seiler, česky U Seilera podle tamní německé rodiny Seilerů. Po osvobození získala jméno 5. května na počest květnových událostí v roce 1945. V roce 1963 byl název opět změněn na ulici Václava Sinkuleho, což byl český komunistický novinář a redaktor Rudého práva. Od roku 1991 nese ulice název **Studentská**, který poukazuje na studentské koleje, které zde byly vybudovány.

V současné době se ulice rozpíná na dvou místech. První vede od ulice Husova až k Jihočeské univerzitě. Druhá část se nachází u Fakulty zemědělské a technologické, začíná u ulice Na Sádkách a končí u zástavby vysokoškolských kolejí.

Sukova

Tato ulice původně představovala úplný počátek komunikace k Litvínovicím a ulice se nazývala jednoduše Litvínovická nebo Leitnovická. V roce 1919 byl název změněn na Staňkovu, podle českého agrárního politika a statkáře, který byl po vzniku samostatné Československé republiky ministrem veřejných prací a v dalších letech i předsedou poslanecké sněmovny. Rok 1939 přinesl ulici nový název U Kapličky a o rok později byla přejmenována na Altrichtergasse, česky Altrichterova. Po okupaci byl název změněn na **Sukova**, jak ji známe dnes. Sukova ulice plynule navazuje na ulici Na Zlaté stoce a končí u ulice Husova.

Josef Suk (1874-1935) byl český hudební skladatel a houslista. Byl také profesorem na pražské konzervatoři a autorem převážně instrumentálních skladeb.

U Výstaviště

Zprvu se jednalo o cestu, která spojovala České Budějovice se Čtyřmi Dvory. Tato cesta vedla směrem k Remlovým dvorům, ty se tak už od 16. století nazývaly podle císařského horního úředníka Joachima Römela a rozpínaly se zde přibližně do sedmdesátých let 20. století. Stály v místech dnešního obchodního domu Vltavín na sídlišti Vltava. Cesta tedy získala název podle této stavby Remlovská nebo Remlovedvorská.

V roce 1919 byla přejmenována na Soukupovu, podle Františka Soukupa, což byl český sociálně-demokratický politik a novinář, který se v říjnu 1918 zasloužil o organizaci státního převratu. Po vzniku republiky byl ministrem financí a později i předsedou senátu. Roku 1939 byl však název odstraněn a nahrazen označením Školní, které logicky upozorňovalo na školu, které stála v blízkosti. O rok později došlo k návratu původního pojmenování Remlovdorská, německy Römelfhofgasse. Po osvobození se název ulice opět navrátil k jednomu z již použitých názvů Školní, ale počátkem padesátých let byl změněn na Leninovu. V roce 1960 bylo v blízkosti ulice založeno zemědělské výstaviště. Ulice Leninova byla spolu se sousední ulicí Luční spojena v jednu a byly v roce 1963 pojmenovány **U Výstaviště**. Dnes ulice prochází kolem Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity a zároveň lemuje areál výstaviště.

Václava Talicha

Ulice vznikla roku 1965 na okraji Čtyř Dvorů, a tak získala příhodný název Západní. Přibližně v roce 1974 byla ale přejmenována na **Václava Talicha**. Prvotně byla ulice kratší, než ji známe dnes. Po připojení Branišovské ulice v roce 1980 se zahnutý kousek ulice stal součástí ulice Václava Talicha a ta je nyní přímo spojena s Branišovskou ulicí.

Václav Talich (1883-1961) byl český dirigent a učitel hudby. Byl šéfdirigentem České filharmonie, se kterou několikrát hostoval i v Českých Budějovicích a později se stal i šéfem opery Národního divadla.

Zahradní

Ulice vznikla kolem roku 1950, kdy byly na místě tehdejších zahrad vystavěny rodinné domky. Ulice tedy dostala název **Zahradní** a vedla v úseku mezi Husovou a dnešní Otakara Ostrčila. Nesla ale stejný název jako ulice na okraji Stromovky, a aby se odlišila, označovala se také jako Zahradní I. Krátce na to ovšem došlo odstranění této duplicity a římská číslice z názvu ulice vymizela.

8.2 Nábřeží ve Čtyřech Dvorech

Vltavské nábřeží

Jedná se o prostor, který se nachází u bývalé Lannovy loděnice. Leží hned za Dlouhým mostem a táhle se kolem řeky Vltavy až k ulici Na Dlouhé louce. Toto místo se obecně označovalo jako **Vltavské nábřeží** a kolem poloviny šedesátých let byl tento název úředně schválen.

8.3 Zaniklé ulice

Luční

Jednalo se o krátkou ulici ve Čtyřech Dvorech, která vedla kolmo na ulici U Výstaviště. Na počátku 20. století nesla označení U Koreše. Obecní zastupitelstvo ji 23. srpna 1919 přejmenovalo na Zahradníkovu, na počest Isidora Zahradníka, což byl český kněz a následně politik. Na začátku války byl název změněn na Erbenovu a v roce 1940

získala ulice označení Wiesengasse, česky Luční. Název odkazoval na fakt, že ulice vedla směrem k rozsáhlým loukám, na kterých později vzniklo výstaviště. V roce 1963 ale byla ulice prohlášena za součást ulice U Výstaviště, a tak zanikla.

U Hřiště

Ulice U Hřiště získala svůj název podle nedalekého hřiště. Jednalo se o nepříliš významnou ulici, která se v roce 1974 stala součástí ulice Branišovská.

Viléma Zítka

Branišovská ulice nebyla původně rovnou silnicí jako dnes. Různě se klikatila a odkláněla. V jejím přímém směru pak pokračovala ulice s označením Viléma Zítka, což byl český operní pěvec. Vedla původně kolem areálu Zemědělské fakulty, ale narovnáním Branišovské ulice v roce 1974 se obě ulice propojily a název tudíž nebyl již potřebný.

8.4 Klasifikace ulic ve Čtyřech Dvorech

Honorifikační urbanonyma

1. Historické osobnosti

1.1. Českých dějin

Hirzova (PŘ 1991)

1.2. Husitství

Husova (PŘ 1955)

1.3. Politici 20. století

- V dané oblasti se nevyskytuje

1.4. Osobnosti 20. století

- V dané oblasti se nevyskytuje

2. Osobnosti z vědy a kultury

2.1. Spisovatelé, skladatelé, malíři, sochaři, herci, pěvci, přírodovědci, lékaři, sportovci

2.1.1. Podtyp příjmení

Čajkovského (PŘ 1969)

Sukova (PŘ 1945)

2.1.2. Podtyp jméno a příjmení

Antonína Slavička (PŘ 1963)

Antonína Sovy (PŘ 1963)

Emy Destinové (PŘ 1963)

Evžena Rošického (PŘ 1963)

Otakara Ostrčila (PŘ 1963)

2.1.3. Podtyp samostatné příjmení s uvedením titulu

- V dané oblasti se nevyskytuje

3. Osobnosti Českých Budějovic

3.1. Podtyp příjmení

- V dané oblasti se nevyskytuje

3.2. Podtyp jméno a příjmení

Oskara Nedbala (PŘ 1963)

Karla Fleischmanna (PŘ 1991)

Karla Šafáře (PŘ 1991)

Václava Talicha (PŘ 1974)

Nehonorifikační urbanonyma

4. Obecná a topografická pojmenování

4.1. Charakter ulice

- V dané oblasti se nevyskytuje

4.2. Stavba, továrna nebo památné objekty

Na Zlaté stoce (O 1945)

Sokolská (PŘ 1953)

U Výstaviště (PŘ 1963)

4.3. Typická vegetace

Lipová (* 1960)

4.4. Geografická poloha v rámci katastru

Levobřežní třída (*1989)

4.5. Směr komunikace k obci

Branišovská (O 1945)

4.6. Zeměpisná blízkost k obci

- V dané oblasti se nevyskytuje

4.7. Blízkost vodních toků

Rybniční (* 1965)

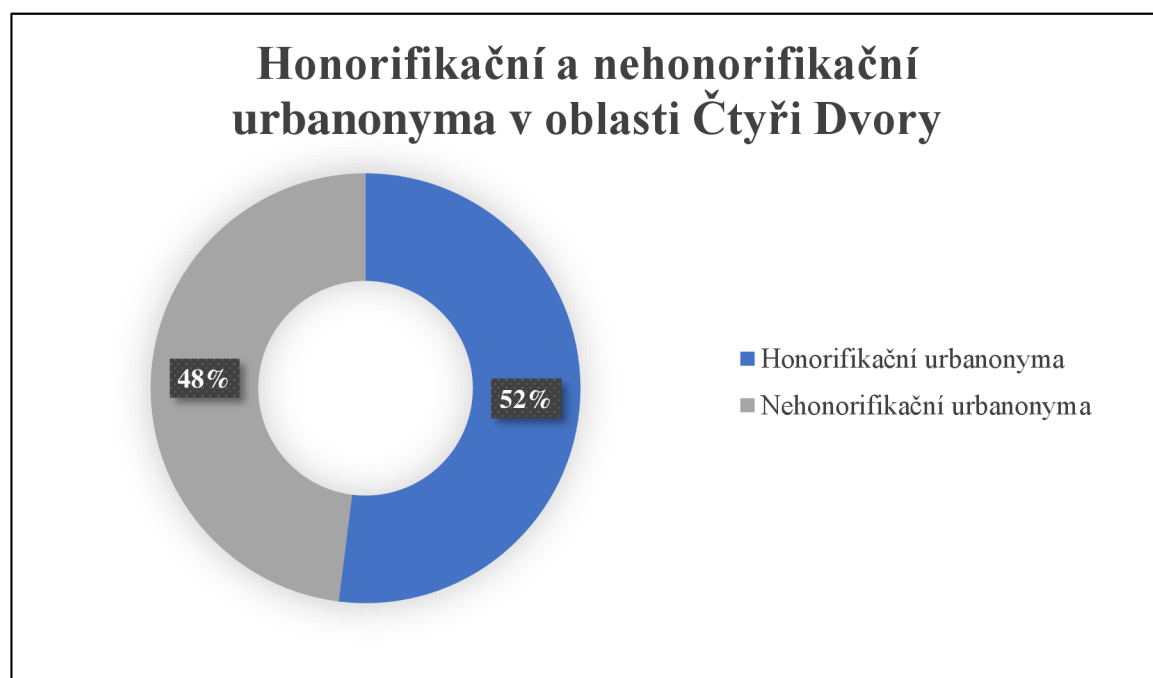
4.8. Na počest města

Buzulecká (PŘ 1963)

Kyjevská (PŘ 1963)

Některé ulice není možné zařadit do této klasifikace. Nevztahují se k žádné z oblastí. Jedná se o ulice *Na Jizdárně* (*1950), jejíž název vznikl podle jízdni plochy, *Zahradní* (*1950), podle rozlehlých zahrad, které se v místě dříve nacházely a ulice *Studentská* (PŘ 1991), která získala název připomínající studentské koleje. Přesto je však jasná nehonorifikační motivace pojmenování, tudíž s těmito názvy pracuji i v následujícím grafu.

Obrázek 1: Graf znázorňující honorifikační a nehonorifikační urbanonyma v oblasti Čtyři Dvory

Zdroj: vlastní

8.5 Uliční názvosloví na sídlišti Máj a Šumava

Antonína Barcala

Ulice vznikla v nově vystaveném sídlišti Máj v roce 1986. Městská rada národního výboru přijala název **Antonína Barcala**, který se od té doby nezměnil. Ulice plynule

navazuje na ulici Oskara Nedbala a končí točnou, která se nachází v blízkosti lesa, na samém konci sídliště. Další část této ulice leží ještě u parkoviště panelových domů a leží kolmo k ulici Miroslava Chlajna.

Antonín Barcal (1843-1931) byl český operní pěvec, režisér a pedagog, který působil v Rusku. Byl to českobudějovický rodák a zpočátku své kariéry účinkoval v pražském Prozatímním divadle. Od roku 1870 byl součástí opery v Kyjevě a Petrohradě, v letech 1887-1903 byl režisérem Velkého divadla v Moskvě a poté působil jako profesor na moskevské konzervatoři. Zemřel v Šumperku.

Dr. Bureše

Tato ulice vznikla taktéž v roce 1986 a rozhodnutím Městského národního výboru získala 7. října název **Dr. Bureše**. Tato ulice propojuje ulici Milady Horákové a Karla Štěcha.

Rudolf Bureš (1906-1980) se narodil v Trhových Svinech a byl praktickým lékařem v obci Čtyři Dvory. V období druhé světové války se dostal do koncentračního tábora a po návratu se věnoval ilegálnímu odboji. V roce 1945 se stal předsedou Revolučního národního výboru a dále také Městského národního výboru v Českých Budějovicích. Byl ředitelem Státních lázní a zřídil a působil i jako profesor sociálního lékařství na univerzitách v Plzni a Praze.

Dubenská

Ulice **Dubenská** získala svůj název podle nedaleké obce Dubné. Vznikla rozšířenou stavbou nových panelových domů na sídlišti Máj v roce 1992. Ulice se dělí na dvě části, které vycházejí souběžně od ulice Milady Horákové. Lemují po obou stranách nově vystavěné panelové domy a končí u ulice U Lesa.

Jana Opletala

Jedná se o jednu ze dvou ulic nacházející se na dnešním sídlišti Šumava. Ulice vznikla po vybudování nového sídliště 27. června 1974 a byla pojmenována jako Třída Vítězného února, stejný název neslo i celé tehdejší sídliště. V roce 1991 byl tento název změněn na ulici **Jana Opletala**. Ulice začíná u ulice Václava Talicha a končí u ulice Branišovská. Dále je souběžná s ulicí Větrná a kolmo na ni je několik dalších ulic. Jsou to konkrétně ulice Oskara Nedbala, Karla Šafáře, Sokolská a Emy Destinové.

Jan Opletal (1915-1939) byl studentem Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze a byl v roce 1939 během demonstrace proti německým okupantům postřelen. Na následky tohoto zranění i zemřel. Jeho pohřeb byl využit jako demonstrace proti Adolfu Hitlerovi a výsledkem bylo uzavření českých vysokých škol 17. listopadu 1939.

Jaroslava Bendy

Ulice vznikla výstavbou sídliště Máj v roce 1986. Rada Městského národního výboru pro ni vybrala název **Jaroslava Bendy**, který platí i v současnosti. Ulice připomíná tvar čtverce, protože se táhne kolem bloku panelových domů, které jsou vystavěné právě do čtverce. Začátek ulice vychází z ulice Antonína Barcala.

Jaroslav Benda (1913-1942) byl českobudějovický kameník a sochař. Za okupace byl vedoucím pracovníkem ilegálního komunistického odboje. Za své konání byl několikrát zadržen gestapem a posléze byl popraven v Táboře.

Karla Chocholy

V roce 1986 byl pro nově vzniklou ulici vybrán název Julie Prokopové. Ta byla předsedkyní Krajského výboru Národní fronty a členka Ústředního výboru KSČ. Byla i držitelkou mnoha stranických vyznamenání a na náměstí v Českých Budějovicích měla pamětní desku. Vzhledem k její komunistické minulosti bylo po listopadové revoluci nutné přejmenování ulice, a tak získala v roce 1991 název **Karla Chocholy**. Tato ulice plynule navazuje na ulici U Rozvodny a končí v zadní části Základní školy Máj I. Dále se ulice rozpíná ještě k panelové zástavbě na sídlišti Máj.

Karel Chochola (1893-1942) byl českobudějovickým architektem a také autorem návrhu Sokolovny, stadionu i obchodního domu Brouk a Babka v Českých Budějovicích. Dále působil jako pedagog na zdejší průmyslové škole. Během druhé světové války byl členem odbojové skupiny a po zatčení gestapem byl v Táboře popraven. V přízemí průmyslové školy má pamětní desku.

Karla Štěcha

Dne 7. října 1986 byl pro nově vzniklou ulici vybrán Městskou radou národního výboru název **Karla Štěcha**, který platí i v současnosti. Tato ulice leží kolmo na ulici Evžena Rošického a vede do zástavby panelových domů, kde i končí.

Karel Štěch (1908-1982) byl malíř, grafik a ilustrátor. Narodil se v Českých Budějovicích, kde následně prožil i většinu svého života. Proslavil se především řadou svých dřevorytů, na kterých zobrazoval sociální témata nebo témata války, později se věnoval i jihočeské krajině, městům, hradům a zámkům.

Lhenická

Ulice vznikla první etapou výstavby panelových domů na sídlišti Máj v roce 1982. Získala název **Lhenická** podle městečka Lhenice ležícího nedaleko Českých Budějovic. Tato ulice spojuje ulici Větrná a Milady Horákové.

Loucká

Tato nová ulice vznikla pokračování výstavby sídliště Máj. Vznikla na přelomu 20. a 21. století. V roce 2001 získala rozhodnutím městského zastupitelstva název **Loucká** díky louce, která se nachází bezprostředně v blízkosti nové zástavby. V dnešní době se zde již louka nenachází a plocha je využita pro areál Jihočeské univerzity. Ulice vede od ulice Dubenská k ulici Spojovací.

Milady Horákové

Tuto ulici bychom mohli postavením zařadit jak k sídlišti Máj, tak i k sídlišti Šumava, neboť prochází oběma těmito celky. Vznikla v roce 1986 a původně získala název M. P. Ševčenka, což byl sovětský důstojník, který byl v roce 1945 prvním vojenským velitelem města a kraje. Poté byl také jmenován čestným občanem Českých Budějovic. V roce 1991 byla však ulice přejmenována na **Milady Horákové**. Tato ulice začíná u ulice Branišovská a prochází ulicí Antonína Barcala. Přístavba nového kruhového objezdu prodloužila ulici ještě o několik metrů směrem k sídlišti Vltava, kde následně navazuje na ulici Husova.

Milada Horáková (1901-1950) byla politička, která za druhé světové války neunikla pozornosti gestapa a byla vězněná. V roce 1949 byla znovu náhle zatčena a stala se jednou z prvních obětí vykonstruovaných procesů komunistickým režimem. V tomto prvním velkém procesu byla odsouzena k trestu smrti. Do názvu českobudějovické ulice bylo její jméno použito také z důvodu spojení jejího otce s Českými Budějovicemi, ten pracoval z místní tužkárny.

Miroslava Chlajna

Svůj původní název získala ulice v roce 1986, kdy nesla označení Františka Budína. Narodil se v Nové Vsi u Českých Budějovic a byl členem KSČ. Je tedy jasné, že po pádu komunismu musela být ulice přejmenována. Konkrétně roku 1991, kdy získala název **Miroslava Chlajna**. Ulice se skládá z několika částí. Začíná u ulice Antonína Barcala končí u ulice Václava Volfa. Další úsek této ulice najdeme před Základní školou Máj I. a II.

Miroslav Chlajn (1904-1943) byl důstojník československé armády. V srpnu roku 1939 poskytoval informace protektorátní vlády generálu Eliášovi. Proto byl o měsíc později zatčen, ale ještě předtím stihl zničit tajné dokumenty československé divize. Ani když ho vyslýchali, nic neprozradil. Byl odvezen do koncentračního tábora v Osvětimi, kde také zemřel.

Netolická

Ulice **Netolická** získala svůj název v roce 1982 a byla tak pojmenována podle města Netolice ležícího v blízkosti Českých Budějovic. Ulice začíná u ulice Větrná a směřuje k panelovým domům.

Norberta Frýda

Nově vzniklá ulice získala svůj název v roce 1986. Městský národní výbor schválil pojmenování Jasefa Plojhara, což byl katolický kněz pocházející z Českých Budějovic. Před válkou působil v Československé straně lidové a za okupace byl vězněn v koncentračním táboře. Po osvobození přešel na stranu komunistů a byl mimo jiné i ministrem zdravotnictví v letech 1948-1968. V roce 1991 byla ulice přejmenována na **Norberta Frýda**. Ulice vznikla díky panelové výstavbě a začíná u ulice Milady Horákové.

Norbert Frýd (1913-1976) se narodil v Českých Budějovicích. Byl to reportér, spisovatel a publicista. Za druhé světové války byl vězněn v koncentračních táborech. Ve svých dílech se věnuje především myšlence boje proti fašismu a čerpá i ze své zkušenosti z vězení. Dále psal psychologické novely, dobrodružné romány nebo cestopisy.

Prachatická

Ulice **Prachatická** získala svůj název v roce 1982 podle pošumavského města Prachatic. Poslední ulice, která získala svůj název podle nedaleké obce nebo města má svůj začátek u ulice Větrná a vede obloukem k ulici Milady Horákové.

Rudolfa Strnada

Jedná se o druhou ulici ležící v oblasti dnešního sídliště Šumava. Ulice byla vybudovaná v roce 1986 nesla původně název Bohuslava Lávičky, což byl důstojník československé armády a později i předseda Národního shromáždění. V roce 1991 byla ulice přejmenována na **Rudolfa Strnada**. Ulice by měla ležet mezi ulicemi Větrná a Milady Horákové. Stavbou nových panelových domů ulice nejspíš zanikla a v dnešních mapách se již nevyskytuje.

Rudolf Strnad (1891-1941) byl rodák z Českých Budějovic a profesor budějovického gymnázia. Jednalo se o regionálního historika, který napsal mnoho statí o školství, česko-německých vztazích na území Českých Budějovic nebo monografie o Hynku Zátkovi či Svatomíru Tůmovi. V době druhé světové války byl zatčen a odvezen do koncentračního tábora v Osvětimi, ze kterého už se nevrátil. Po válce mu byla v budově Gymnázia Česká v Českých Budějovicích odhalena pamětní deska.

Spojovací

Ulice vznikla při pokračování výstavby panelových domů na sídlišti Máj a rozhodnutím zastupitelstva získala 21. června 2001 název **Spojovací**. Propojuje totiž dvě další ulice, Branišovskou a Dubenskou.

U Boru

Nově vzniklá ulice **U Boru** je kolmá na ulici U Lesa. 26. září 2012 získala schválením rady města svůj název podle lesa Bor, který je v bezprostřední blízkosti této ulice a nově vystavěných obytných domů.

U Lesa

Tato ulice vznikla stejně jako ulice Spojovací při rozšíření sídliště Máj na přelomu 20. a 21. století. Získala název **U Lesa** podle nedalekého lesa Bor. Ulice je na úplném

okraji sídliště a odděluje panelové domy od lesa. Svůj začátek má u ulice Branišovská, vede až k ulici Jaroslava Bendy a je na ni kolmá ulice Dubenská.

U Rozvodny

Jedná se o krátkou ulici na severním okraji sídliště Máj, která získala název **U Rozvodny**. Ten připomíná poměrně významnou orientační stavbu rozvodny elektrické energie. Ulice začíná u ulice Evžena Rošického a plynule navazuje na ulici Karla Chocholy.

Václava Volfa

Ulice od roku 1986 nesla název Karla Bienera. Jednalo se o jednoho ze zakladatelů českobudějovické komunistické strany. V roce 1925 byl jednou z vůdčích osobností stávkový v papírně ve Větřní. Je také držitelem mnoha stranických vyznamenání. V roce 1991 byla ulice přejmenována na **Václava Volfa**. Ulice začíná u ulice Antonína Barcala, prochází sídlištěm kolem několika panelových domů až k ulici Karla Chocholy.

Václav Volf (1893-1942) za první světové války působil jako příslušník zahraničních legií, poté jako důstojník českobudějovické armády. Za druhé světové války vedl odboj na Českobudějovicku, Písecku a Táborsku. Za své činy byl zatčen a popraven v Berlíně.

Větrná

Ulici můžeme zařadit do oblasti sídliště Máj a stejně tak do oblasti sídliště Šumava. Vznikla v roce 1975 na samém okraji tehdejší zástavby. Svůj název **Větrná** získala patrně podle toho, že je zde výstavba panelových domů uzpůsobena náporu západních větrů. Tato ulice vede od ulice Evžena Rošického až po ulici Branišovská a přesně v polovině od sebe odděluje ulici Oskara Nedbala a Antonína Barcala.

8.6 Zaniklá náměstí

Náměstí Klementa Gottwalda

Prostor, který se na sídlišti Šumava nachází před obchodním domem nebyl až do roku 1988 nijak pojmenován. Jeho dominantou byl pomník Klementa Gottwalda, a tak

bylo rozhodnuto pojmenovat tento prostor jako náměstí Klementa Gottwalda. Po listopadové revoluci byla socha z tohoto náměstí odstraněna a začalo se uvažovat o novém pojmenování. Mezi návrhy se objevilo i označení náměstí Jana Palacha. Nakonec bylo rozhodnu o tom, že prostranství zůstane bez názvu.

8.7 Klasifikace ulic na sídlišti Máj a Šumava

Honorifikační urbanonyma

1. Historické osobnosti

1.1. Českých dějin

- V dané oblasti se nevyskytuje

1.2. Husitství

- V dané oblasti se nevyskytuje

1.3. Politici 20. století

Milady Horákové (PŘ 1991)

1.4. Osobnosti 20. století

Jana Opletala (PŘ 1991)

2. Osobnosti z vědy a kultury

2.1. Spisovatelé, skladatelé, malíři, sochaři, herci, pěvci, přírodovědci, lékaři, sportovci

- V dané oblasti se nevyskytuje

3. Osobnosti Českých Budějovic

3.1. Podtyp příjmení

- V dané oblasti se nevyskytuje

3.2. Podtyp jméno a příjmení

Antonína Barcala (* 1986)

Jaroslava Bendy (* 1986)

Karla Chocholy (PŘ 1991)

Karla Štěcha (* 1986)

Miroslava Chlajna (PŘ 1991)

Norberta Frýda (PŘ 1991)

Václava Volfa (PŘ 1991)

Rudolfa Strnada (PŘ 1991)

3.3. Podtyp samostatné příjmení s uvedením titulu

Dr. Bureše (* 1986)

Nehonorifikační urbanonyma

4. Obecná a topografická pojmenování

4.1. Charakter ulice

Větrná (*1975)

Spojovací (*2001)

4.2. Stavba, továrna nebo památné objekty

U Rozvodny (*1986)

4.3. Typická vegetace

U Boru (*2012)

U Lesa (*2001)

Loucká (*2001)

4.4. Geografická poloha v rámci katastru

- V dané oblasti se nevyskytuje

4.5. Směr komunikace k obci

- V dané oblasti se nevyskytuje

4.6. Zeměpisná blízkost k obci

Dubenská (*1992)

Lhenická (*1982)

Netolická (*1982)

Prachatická (*1982)

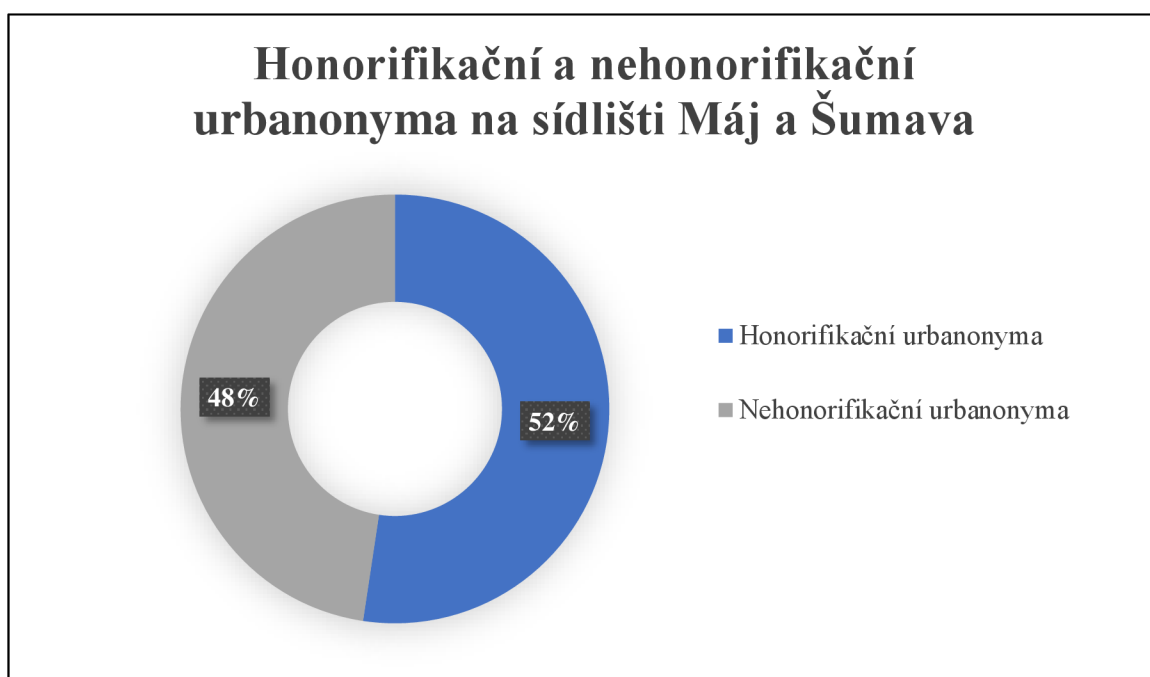
4.7. Blízkost vodních toků

- V dané oblasti se nevyskytuje

4.8. Na počest města

- V dané oblasti se nevyskytuje

Obrázek 2: Graf znázorňující honorifikační a nehonorifikační urbanonyma na sídlišti Máj a Šumava

Zdroj: vlastní

8.8 Uliční názvosloví na Švábově Hrádku

Ke Střelnici

Název této ulice schválila rada města v roce 2011. Nese název **Ke Střelnici**. Ulice vede směrem na Šindlovy dvory, kde se v minulosti nacházela střelnice. Ulice začíná u ulice Na Strážce a kolmá je na ni ulice Pod Železným vrškem.

Na Sádkách

V místě dnešního sportovního areálu se už od roku 1781 nacházely městské rybí sádky. Cesta od Dlouhého mostu kolem nich vedla k rolnické škole. Právě podle rybích sádek dostala ulice název **Na Sádkách**. Ke krácení názvu na Sádecká nakonec nedošlo. Během druhé světové války byl připojen i německý ekvivalent Bei den Fischältern. Ulice začíná už u ulice Husova. Díky nové výstavbě obytných domů je nyní ulice prodloužena téměř až ke Švábovu Hrádku. Protíná ulici Na Zlaté stoce a je na ni kolmá ulice Trnková, Třebínská a Pod Železným vrškem.

Na Stráňce

Rada města České Budějovice schválila v roce 2011 název pro nově vzniklou ulici **Na Stráňce**. Důvod pojmenování neznáme. Ulice protíná celou novou výstavbu rodinných domů u Švábova Hrádku. Začíná u ulice Pod Vodojemem a kolmá je na ni ulice Ke Střelnici.

Pasovská

Rada města schválila v roce 2007 pro nově vzniklou ulici název **Pasovská**. V tomtéž roce zde probíhala výstavba nových bytových domů a kvůli jejich kolaudaci bylo nutné vybrat název ulice v co nejbližším termínu. Komise pro pojmenování nových ulic předložila dva návrhy, ze kterých mohla rada města vybírat. Jednalo se konkrétně o označení Sportovní nebo Pasovská. Zvítězil název Pasovská a tehdejší primátor Juraj Thoma na zasedání naznačil, že název byl vybrán jako výraz projevu partnerských vztahů města České Budějovice a města Pasov, kde i v minulosti jedna z ulic nesla název Budějovická. Ulice se nachází u Biologického střediska AV ČR a svůj počátek má u ulice Na Zlaté stoce.

Pod Vodojemem

Při zasedání zastupitelstva v roce 2011 byl schválen název pro novou ulici označením **Pod Vodojemem**. Pro zásobování města České Budějovice pitnou vodou byl v minulosti u Švábova Hrádku zřízen věžový vodojem, díky kterému získala ulice svůj název. V dnešní době se vodojem již nevyužívá. Ulice prochází středem nové výstavby rodinných domů. Začíná u ulice Na Stráňce a kolmá je na ni ulice Pod Železným vrškem.

Pod Železným vrškem

Další ulicí, jejíž název prošel schvalovacím procesem v roce 2011, je ulice s označením **Pod Železným vrškem**. Jméno ulice získala podle kopce, na kterém se dříve nacházel výletní hostinec nazývaný Švábův Hrádek. Ulice má svůj počátek u ulice Na Sádkách. Kolmé jsou na ni ulice a Na Stráňce, Pod Vodojemem a Ke Střelnici.

Šindlodvorská

Rozhodnutím zastupitelstva v roce 2008 získala nová ulice pojmenování **Šindlodvorská**. Ulice směřuje přímo k Šindlovým Dvorům, podle kterých získala i svůj název. Ulice začíná u ulice Třebínská, kolmá je na ni ulice U Bagru a je přilehlá k parku Stromovka.

Šípková

Ulice údajně vznikla již v padesátých letech minulého století. Ale teprve roku 1970 je pro ni objeveno pojmenování **Šípková**. Vede souběžně s ulicí U Stromovky a svůj počátek má u ulice Na Zlaté stoce.

Trnková

Tato ulice vznikla v roce 2008 a nese název **Trnková**. Jedná se o obecné označení podle rostlin trnek. Ulice začíná u ulice Na sádkách a vede k ulici Na Zlaté stoce.

Třebínská

Ulice **Třebínská** nese název podle nedaleké obce Třebín. V současnosti vede paralelně s ulicí Trnková. Začíná u ulice Na Sádkách a končí ulicí Šindlodvorská.

U Bagru

Ulice **U Bagru** dostala své pojmenování v roce 2008 a to na základě nedaleké vodní nádrže, která dříve sloužila jako rybník. Ulice začíná u ulice Na Zlaté stoce a končí u ulice Šindlodvorská.

U Hada

Ulice nese pojmenování po Františku Hadovi, který na této cestě provozoval hostinec. Oficiálně ale ulice název získala až v roce 1995, kdyby bylo zjištěno, že ulice název dosud postrádá. Proto bylo vybráno označení **U Hada**. Tato ulice lemují okraj města České Budějovice. Začíná u ulice Branišovská a končí u místní cihelny.

František Had (1826-1904) byl válečný veterán a provozovatel oblíbeného výjezdního hostince, který byl často navštěvován obyvateli Českých Budějovic. Ten se

nacházel u Branišovské ulice naproti vojenské střelnici a dodnes zde stojí samota, které se stále přezdívá „U Hada“.

U Stromovky

Ulice, která vznikla v roce 1921 a nesla původně název Zahradní, ležela mezi zahradami a rolnickou školou. Za okupace pro ni platilo i německé označení Gartengasse. V padesátých letech ji poté bylo nutné odlišit od stejnojmenné ulice ležící ve Čtyřech Dvorech, a tak získala označení Zahradní II. Kolem roku 1960 však bylo rozhodnuto o účelnějším řešení této duplicity a ulice získala kompletně nový název **U Stromovky**. Poukazuje na fakt, že leží vedle rekreačního parku Stromovka, který zde byl zbudován po druhé světové válce. Ulice vede souběžně s ulicí Na Zlaté stoce a Šípková.

Úzká

Jméno ulice bylo zastupitelstvem města České Budějovice schváleno v roce 2008. Pojmenování **Úzká** si ulice vysloužila podle svého charakteru. V současnosti začíná u ulice Třebínská a vede okolo rodinných domů.

8.9 Klasifikace ulic na Švábově Hrádku

Honorifikační urbanonyma

1. Historické osobnosti

1.1. Českých dějin

- V dané oblasti se nevyskytuje

1.2. Husitství

- V dané oblasti se nevyskytuje

1.3. Politici 20. století

- V dané oblasti se nevyskytuje

1.4. Osobnosti 20. století

- V dané oblasti se nevyskytuje

2. Osobnosti z vědy a kultury

2.1. Spisovatelé, skladatelé, malíři, sochaři, herci, pěvci, přírodovědci, lékaři, sportovci

- V dané oblasti se nevyskytuje

3. Osobnosti Českých Budějovic

3.1. Podtyp příjmení

U Hada (* 1995)

3.2. Podtyp jméno a příjmení

- V dané oblasti se nevyskytuje

3.3. Podtyp samostatné příjmení s uvedením titulu

- V dané oblasti se nevyskytuje

Nehonorifikační urbanonyma

4. Obecná a topografická pojmenování

4.1. Charakter ulice

Úzká (*2008)

4.2. Stavba, továrna nebo památné objekty

Ke Střelnici (*2011)

Na Sádkách (*1921)

Pod Vodojemem (*2011)

4.3. Typická vegetace

U Stromovky (*1960)

Šípková (*1970)

Trnková (*2008)

4.4. Geografická poloha v rámci katastru

Pod Železným vrškem (*2011)

4.5. Směr komunikace k obci

Šindlovedvorská (*2008)

4.6. Zeměpisná blízkost k obci

Třebínská (*2008)

4.7. Blízkost vodních toků

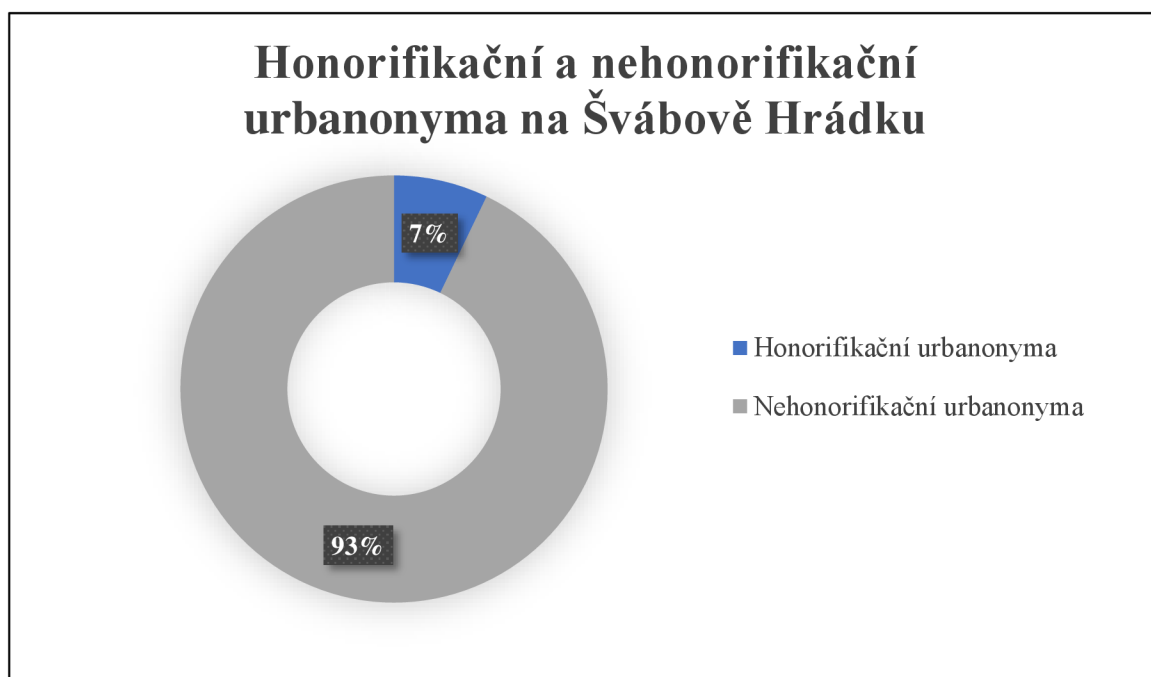
U Bagru (*2008)

4.8. Na počest města

Passovská (*2007)

Ulice *Na Stránce* (*2011) nelze zařadit do žádné z kategorií, jelikož není znám důvod jejího pojmenování. Název spadá do motivace nehonorifikační, proto je ulice zařazena i do následujícího grafu.

Obrázek 3: Graf znázorňující honorifikační a nehonorifikační urbanonyma na Švábově Hrádku

Zdroj: vlastní

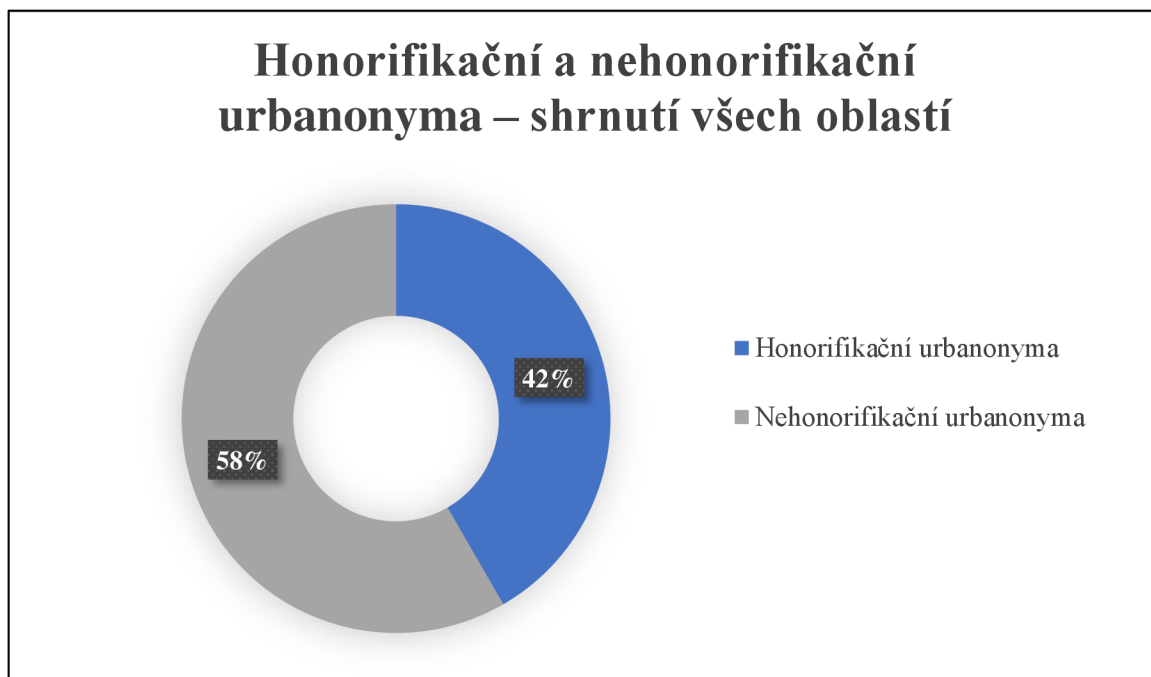
8.10 Shrnutí grafů

Celkem bylo zkoumáno přesně 60 ulic. Ze shrnujícího grafu lze vyčíst, že názvy ulic ve zkoumaných oblastech jsou motivovány z větší části nehonorifikačně.

Nehonorifikační urbanonyma tvoří 58 % názvů všech ulic ve zkoumaných oblastech. Ve Čtyřech Dvorech i na sídlišti Šumava a Máj měly nehonorifikační názvy menší zastoupení. Ovšem po vzniku nově obydlené oblasti u Švábova Hrádku je zřejmá jiná současná motivace v pojmenování ulic, kdy je využito především nehonorifikačních pojmenování.

Honorifikační urbanonyma tvoří 42 % názvů všech ulic ve zkoumaných oblastech. Na předchozích grafech lze vidět, že motivace pojmenování po určité osobnosti, byla trendem spíše minulého století.

Obrázek 4: Graf shrnující honorifikačních a nehonorifikačních urbanonym ve všech zkoumaných oblastech

Zdroj: vlastní

9 Abecední výčet ulic

Tabulka 1: Abecední výčet českobudějovických ulic v oblasti Čtyři Dvory, sídliště Šumava, sídliště Máj a Švábův Hrádek

A	Antonína Barcala Antonína Slavička Antonína Sovy
B	Branišovská Buzulecká
Č	Čajkovského
D	Dr. Bureše Dubenská
E	Emy Destinové Evžena Rošického
H	Hírzova Husova
J	Jana Opletala Jaroslava Bendy
K	Karla Chocholy Karla Fleischmanna Karla Šafáře Karla Štěcha Ke Střelnici Kyjevská
L	Levobřežní třída Lhenická Lipová Loucká
M	Milady Horákové Miroslava Chlajna
N	Na Jízdárně Na Sádkách Na Stráňce Na Zlaté stoce

	Netolická Norberta Frýda
O	Oskara Nedbala Otakara Ostrčila
P	Pasovská Pod Vodojemem Pod Železným vrškem Prachatická
R	Rudolfa Strnada Rybniční
S	Sokolská Spojovací Studentská Sukova
Š	Šindlodvorská Šípková
T	Trnková Třebínská
U	U Bagru U Boru U Hada U Lesa U Rozvodny U Stromovky U Výstaviště
Ú	Úzká
V	Václava Talicha Václava Volfa Větrná
Z	Zahradní

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo poskytnout ucelený pohled na ulice ve vybraných oblastech. Konkrétně se jednalo o oblasti Čtyři Dvory, sídliště Máj a Šumava a Švábův Hrádek. Dále bylo cílem zabývat se vývojem názvů těchto ulic a zjistit motivaci jejich pojmenování.

Nejprve bylo zapotřebí prostudovat odbornou literaturu, která mi pomohla zorientovat se v oboru onomastiky, toponomastiky i urbanonymie, jejíž součástí jsou právě názvy ulic. Důležité bylo také studium historie jednotlivých oblastí, díky kterému jsem získala představu, v jaké době zdejší ulice vznikaly, což se také odrazilo na jejich názvu. Ten se měnil v průběhu let tak, jak se zde střídaly různé historické etapy. Odlišné názvy většinou nesly ulice v průběhu první i druhé světové války, v období komunismu a následně i po listopadové revoluci.

V celé práci bylo zkoumáno 60 uličních názvů, které leží v Českých Budějovicích na levé straně řeky Vltavy. Nejprve se budu věnovat oblasti Čtyři Dvory, která se skládá z 25 ulic. Třináct názvů ulic (52 %) je motivováno honorifikačně. Jedná se hlavně o osobnosti, které jsou známé především z vědy a kultury, dále také osobnosti českých dějin a husitství. Některé názvy nesou pojmenování po osobnostech Českých Budějovic. Zbývajících dvanáct ulic (48 %) této oblasti tvoří názvy motivované nehonorifikačně. Největší zastoupení zde mají ulice, které název získaly podle památného objektu, kolem kterého vedou, dále dvě ulice, jež svůj název získaly na počest města. Jedná se o nejstarší z oblastí, kterým se v práci věnuji. Téměř všechny ulice vznikly v první polovině 20. století.

Sídliště Máj a Šumava začala vznikat v 70. letech 20. století a vytvořila se tak rozsáhlá síť nových uličních pojmenování. Dohromady sídliště tvoří 21 ulic. Honorifikační pojmenování má v této oblasti jedenáct ulic (52 %). Největší zastoupení zde získaly ulice pojmenované po osobnostech majících vztah k Českým Budějovicím a menší část pak tvoří osobnosti spjaté s 20. stoletím. Deset ulic (48 %) je motivováno nehonorifikačně. Zejména se zde objevují názvy, které ulice získaly díky zeměpisné blízkosti určité obce, typické vegetace nebo podle charakteru ulice. Zajímavostí je, že nehonorifikační urbanonyma zůstala od dob jejich vzniku, přibližně v devadesátých letech až po současnost, nepřejmenována a nesou tak svůj původní název.

V poslední oblasti, kterou je Švábův Hrádek, je vidět již zcela odlišná motivace pojmenování. Jedná se o oblast, která se z větší části rozrostla až ve 21. století a

v současnosti je tvořena 14 ulicemi. Honorifikační motiv zde najdeme pouze v jednom případě, kdy je ulice pojmenována po českobudějovickém rodákovi. Nehonorifikační pojmenování má tedy zastoupení třinácti ulic (93 %), kdy je obsažena celá klasifikace. Největší zastoupení mají ulice, které mají název podle blízké stavby a dále podle typické vegetace. V této oblasti nesou všechny ulice svůj původní název.

Pokud se na všechny oblasti podíváme komplexně zjistíme, že převládá nehonorifikační motivace pojmenování, jedná se o celkem 35 ulic (58 %). Toto prvenství je získáno hlavně díky oblasti Švábův Hrádek, která vznikala až na začátku 21. století. Pojmenování po osobnostech pak má v současné době 25 ulic (42 %) ve zkoumaných oblastech. Jedná se spíše o ulice, které vznikaly v minulém století, kdy byl honorifikační motiv pojmenování hojně podporován. V současnosti můžeme vidět, že se od tohoto postupu upouští a téměř žádné ulice nejsou po osobnostech pojmenovány.

Zajímavostí je také zastoupení mužských a ženských jmen mezi názvy ulic. Z 25 honorifikačních názvů nese 23 jméno po významném mužském představiteli a pouze 2 ulice jsou pojmenovány po ženské představitelce (*Emy Destinové, Milady Horákové*).

Použitá literatura

Seznam tištěné literatury

BOHÁČOVÁ, Michaela a Pavel KOSEK, ed. *Jazyk a jeho proměny: prof. Janě Pleskalové k životnímu jubileu*. 1. Brno: Host, 2008, 270 s. ISBN 978-80-7294-301-2.

ČECHOVÁ, Martina. *Čeština-řeč a jazyk*. 2. Praha: ISV nakladatelství, 2000, 448 s. ISBN 80-85866-57-9.

ČMEJRKOVÁ, Světlá, Jana HOFFMANNOVÁ a Jana KLÍMOVÁ, ed. *Čeština v pohledu synchronním a diachronním: stoleté kořeny Ústavu pro jazyk český*. 1. Praha: Karolinum, 2012, 857 s. ISBN 978-80-246-2121-0.

DAVID, Jaroslav, Tereza KLEMENSOVÁ a Michal MÍSTECKÝ. *Od etymologie ke krajině: Onomastika pro 21. století*. 1. Brno: Host, 2022, 444 s. ISBN 978-80-275-1368-0.

DAVID, Jaroslav a Přemysl MÁCHA. *Názvy míst: paměť, identita, kulturní dědictví*. 1. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-425-6.

DAVID, Jaroslav. *Smrdiv, Brežněves a Rychlonožkova ulice*. 1. Praha: Academia, 2011, 333 s. ISBN 978-80-200-1913-4.

DAVID, Jaroslav. *Neviditelní svědkové minulosti: místní a pomístní jména na Vysočině*. 1. Praha: Academia, 2006, 201 s. ISBN 80-200-1454-3.

Encyklopedie Českých Budějovic. 2. České Budějovice: Nebe, 1998, 672 s. ISBN 80-238-3392-8.

HARVALÍK, Milan. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. 1. Praha: Academia, 2004, 161 s. ISBN 80-200-1253-2.

KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, 1092 s. ISBN 978-80-7422-482-9.

KOVÁŘ, Daniel. *Českobudějovicko I.: Levý břeh Vltavy*. 1. České Budějovice: Veduta, 2008, 239 s. ISBN 978-80-86829-40-1.

KOVÁŘ, Daniel. *Budějovický poutník, aneb, Českými Budějovicemi ze všech stran*. 1. Praha: Baset, 2006, 252 s. ISBN 80-7340-089-8.

KOVÁŘ, Daniel. *České Budějovice*. 1. Praha: Paseka, 2006, 76 s. ISBN 80-7185-753-X.

KOVÁŘ, Daniel a Pavel KOBLASA. *Ulicemi města Českých Budějovic: názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*. 2. České Budějovice: Veduta, 2005, 309 s. ISBN 80-86829-07-3.

KOVÁŘ, Daniel. *Budějovice před sto lety: jihočeská metropole v roce 1900, aneb, rok 1900 v jihočeské metropoli*. 2. České Budějovice: Historicko-vlastivědný spolek v Českých Budějovicích v Nakladatelství Jelmo, 2000, 60 s.

NEKULA, Marek. Hus – Husova, Žižka – Žižkova...: Toponyma a ideologie. In: BOHÁČOVÁ, Michaela a Pavel KOSEK. *Jazyk a jeho proměny: prof. Janě Pleskalové k životnímu jubileu*. 1. Brno: Host, 2008, s. 178-194. ISBN 9788072943012.

OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, Libuše. *Pomístní jména v Čechách*. 1. Praha: Academia, 1995, 520 s. ISBN 80-200-0554-4.

PLESKALOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin české jazykové a bohemistiky*. 1. Praha: Academia, 2007, 683 s. ISBN 978-80-200-1523-5.

POLÍVKOVÁ, Alena. *Naše místní jména a jak jich užívat*. 2. Praha: Knižní klub, 2007, 207 s. ISBN 978-80-242-1940-0.

Pravidla českého pravopisu. 1. Brno: Lingea, 2008, 895 s. ISBN 978-80-87062-47-0.

ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky: nauky o vlastních jménech zeměpisných*. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963, 219 s.

ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. 1. Brno: MU, 1999, 191 s. ISBN 80-210-2027-X.

Elektronické zdroje

ČEPEK, Boris. Máj. *Encyklopedie Českých Budějovic* [online]. České Budějovice: Nebe, 2023 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/maj>

ČEPEK, Boris. Šumava. *Encyklopedie Českých Budějovic* [online]. České Budějovice: Nebe, 2023 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/sumava>

Internetová jazyková příručka [online] (2008–2023). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>

KNAPPOVÁ, Miloslava. Stav a perspektivy české onomastiky v mezinárodním kontextu. *Naše řeč* [online]. 1985, 1985, **68**(1), 4-8 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6512>

KOVÁŘ, Daniel. Švábův Hrádek. *Encyklopedie Českých Budějovic* [online]. České Budějovice: Nebe, 2023 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/svabuv-hradek>

KUČA, Karel. Čtyři Dvory. *Encyklopedie Českých Budějovic* [online]. České Budějovice: Nebe, 2023 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <http://www.encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/ctyri-dvory>

MATUŠOVÁ, Jana. Vývoj a standardizace pomístních jmen a urbanonym v českém pohraničí. *Naše řeč* [online]. 1989, 72(4), 179-187 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6863>

Oficiální stránky statutárního města České Budějovice: Zasedání Zastupitelstva města [online]. České Budějovice, 2008 [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.c-budejovice.cz/zasedani-zm/148305/diskuse>

Oficiální stránky statutárního města České Budějovice: Zasedání Zastupitelstva města [online]. České Budějovice, 2011 [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.c-budejovice.cz/zasedani-zm/148353>

Oficiální stránky statutárního města České Budějovice: Zasedání Zastupitelstva města [online]. České Budějovice, 2011 [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.c-budejovice.cz/zasedani-zm/148479/materialy>

Oficiální stránky statutárního města České Budějovice: Zasedání Zastupitelstva města [online]. České Budějovice, 2012 [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.c-budejovice.cz/zasedani-zm/148534/materialy>

Příspěvky v časopisech

OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, LIBUŠE. Jména ulic, náměstí a sadů na katastru města Chocně v minulosti a současnosti. *Acta onomastika* 38. Praha: Ústav pro jazyk český AV, 1997, 43–68.

Další materiály

Zprávy ze zasedání Zastupitelstva města České Budějovice – důvodové zprávy

Seznam příloh

Tabulka 1: Abecední výčet českobudějovických ulic v oblasti Čtyři Dvory, sídliště Šumava, sídliště Máj, Švábův Hrádek	65
Obrázek 1: Graf znárodňující honorifikační a nehonorifikační urbanonyma v oblasti Čtyři Dvory	49
Obrázek 2: Graf znázorňující honorifikační a nehonorifikační urbanonyma na sídlišti Máj a Šumava	58
Obrázek 3: Graf znázorňující honorifikační a nehonorifikační urbanonyma na Švábově Hrádku	63
Obrázek 4: Graf shnující honorifikačních a nehonorifikačních urbanonym ve všech zkoumaných oblastech	64
Obrázek 5: Rodný dům Vojtěcha Lanny na Vltavském nábřeží	73
Obrázek 6: Pomník obětem 2. světové války v ulici U Parku	73
Obrázek 7: Kaple všech svatých země české v ulici Husova	74
Obrázek 8: Pomník Antonína Ježka v Branišovské ulici	74
Obrázek 9: Lannova loděnice na levém břehu řeky Vltavy	75
Obrázek 10: Kostel sv. Vojtěcha v ulici Emy Destinové	75
Obrázek 11: Pamětní deska sokolům v Sokolské ulici	76

Přílohy

Obrázek 5: Rodný dům Vojtěcha Lanny na Vltavském nábřeží

Zdroj: Magdaléna Šmejkalová

Obrázek 6: Pomník obětem 2. světové války v ulici U Parku

Zdroj: Magdaléna Šmejkalová

Obrázek 7: Kaple všech svatých země české v ulici Husova

Zdroj: Magdaléna Šmejkalová

Obrázek 8: Pomník Antonína Ježka v Branišovské ulici

Zdroj: Magdaléna Šmejkalová

Obrázek 9: Lannova loděnice na levém břehu řeky Vltavy

Zdroj: Magdaléna Šmejkalová

Obrázek 10: Kostel sv. Vojtěcha v ulici Emy Destinové

Zdroj: Magdaléna Šmejkalová

Obrázek 11: Pamětní deska sokolům v Sokolské ulici

Zdroj: Magdaléna Šmejkalová